

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jan Kunstýř

**Koncept aliance: americko-japonské
bezpečnostní spojení**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Jan Kunstýř**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Bečka, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

Kunstýř Jan, „Koncept aliance: americko-japonské bezpečnostní spojení“ (Bakalářská práce, Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2013), 49 s., vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Bečka, Ph.D.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na otázku současného americko-japonského bezpečnostního spojení. Region severovýchodní Asie prochází v současnosti významnými bezpečnostně-politickými změnami. Dlouhodobě silné postavení Spojených států je zde konfrontováno se sílícími ambicemi Číny, jejíž teritoriální spory s Japonskem se mohou stát zkouškou pevnosti americko-japonského spojení. Přestože je toto spojení běžně označováno jako aliance (U.S.-Japan Alliance, Pacific Alliance, apod.), definiční znaky pojmu aliance v mnoha ohledech nenaplnuje. Tato práce analyzuje americko-japonské bezpečnostní spojení z hlediska pojmu bezpečnostní aliance a jeho jednotlivých atributů. Pojem aliance, jak ho chápe autor, je vymezen v první části práce. Druhá část aplikuje tento pojem na realitu americko-japonského spojení a následně hodnotí, do jaké míry každá ze stran jednotlivé atributy tohoto pojmu naplňuje, případně nenaplnuje. Poznatky z této práce mohou sloužit jako základ pro další výzkum týkající se tématu americko-japonských vztahů, především otázku budoucího vývoje tohoto bezpečnostního spojení.

Abstract

This thesis examines the U.S.-Japan security alliance. The strategic and security environment of the Northeast Asia region is currently undergoing a rapid change. The strong position of the United States in this region is challenged by China, whose ongoing territorial disputes with Japan may test the resilience of the U.S.-Japan alliance. Although the U.S.-Japan partnership is commonly denominated as an alliance (U.S.-Japan Alliance, Pacific Alliance), it might not fulfil all the basic attributes of the concept of military alliance. This thesis analyses the U.S.-Japan alliance in terms of the concept of military alliance and its essential elements. The concept of alliance as understood by this paper is defined in the first chapter. The second chapter applies this concept to the nature of the U.S.-Japan alliance and subsequently discusses to what degree each of the parties of the alliance meets the requirements of the essential elements of the concept. By investigating how the reality of the U.S.-Japan alliance corresponds with the concept of military alliance, this thesis offers the basis for further research of the U.S.-Japan military cooperation.

Klíčová slova

Spojené státy, Japonsko, japonská ústava, japonské ozbrojené síly, regionální bezpečnost, aliance

Key words

United States, Japan, Japanese constitution, Japanese armed forces, regional security, alliance

Rozsah práce: 64 392 znaků

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 4. ledna 2013

Jan Kunstýř

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především vedoucímu práce, PhDr. Janu Bečkovi, Ph.D., který mi v průběhu psaní práce poskytl mnoho cenných rad po stránce stylistické i obsahové.

PROJEKT BAKALÁRSKÉ PRÁCE

Jméno:

Jan Kunstýř

E-mail:

kunstyrjan@gmail.com

Semestr:

zimní

Akademický rok:

2011/2012

Název práce:

Článek 9 ústavy Japonska jako trn v oku USA

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

zimní, 2013

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Marek Pečenka

Vedoucí práce (není povinné):

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Tlaky na revizi článku 9 pocházejí jak od spojenců Japonska v čele s USA, tak z části z domácího politického spektra, a střetávají se s odporem Číny a Jižní Koreje a s rozpolceným veřejným míněním. Téma revize japonské ústavy je tedy jednou z určujících bezpečnostních otázek pro mezinárodněpolitický vývoj v daném regionu. Zvolené téma odráží mé zaměření na americko-japonské strategické spojení.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem mé práce je analyzovat vliv článku 9 ústavy Japonska na spojení s USA a jejich přítomnost v regionu. Budu vycházet z teze, že článek velmi pravděpodobně revidován bude, nicméně zůstává otázkou kdy se tak stane. Práce by měla ve své druhé části zodpovědět otázky týkající se dopadu revize článku na americko-japonské spojení podle míry jeho revize.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Současná ústava Japonska, kterou ovlivnila především poválečná americká okupační správa, nebyla dodnes změněna. Článek 9 zřikající se války jakožto prostředku k řešení mezinárodních konfliktů a jímž se zemi zakazuje vlastnit válečný potenciál, hraje, podobně jako v minulosti článek 24 německé poválečné ústavy, klíčovou roli v geopolitických a bezpečnostních otázkách daného regionu. Je doslova trnem v oku pro USA, navzdory faktu, že Japonské síly sebeobrany lze dnes řadit k technologicky nejvyspělejším ozbrojeným silám na světě, jsou to právě USA, které nesou plnou odpovědnost za vojenskou obranu Japonska.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Ve své práci hodlám uplatnit metodu komparace. V první části se budu zabývat podrobnou analýzou současného stavu americko-japonského spojení, americké vojenské přítomnosti na japonských ostrovech a důležité roli článku 9. Druhou část věnuji problematice oficiálních návrhů i odborné diskuzi ohledně možné nové formulace článku 9 z pohledu USA a její možné dopady na situaci japonské obranné politiky a obecně na mezinárodní vztahy. Na závěr se pokusím odpovědět na otázku, jaká podoba článku 9 by byla z pohledu dlouhodobé americké bezpečnostní strategie nejvhodnější a jaká varianta znění článku se jeví, vzhledem k politicko-ekonomické situaci Japonska, jako nejvíce reálná.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Armitage, Richard L. et al., INSS Special Report, "The United States and Japan: Advancing Toward a Mature Partnership" 11 October 2000.

Anno, T. (2011). Japanese domestic politics and security cooperation with australia: The limits of 'normalisation'. Australian Journal of International Affairs, 65(1), 24.

Hagstr m, L. (2010). The Democratic Party of Japan's security policy and Japanese politics of constitutional revision: a cloud over Article 9? Australian Journal of International Affairs Volume 64, Issue 5, 2010, Pages 510 - 525.

Chinen, M. A., Article 9 of the Constitution of Japan and the Use of Procedural and substantive Heuristics for Consensus, MICHIGAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW 2005, VOL 27; NUMB 1, pages 55-114.

Amendment of Constitution, Article 9 – February 2006, LAW LIBRARY OF CONGRESS, JAPAN, ARTICLE 9 OF THE CONSTITUTION.

Thranert, Oliver. "Germans Battle over Blue Helmets." Bulletin of the Atomic Scientists, Vol. 48, October 1992, pp. 33-35.

Port, Kenneth L., The Story of Article 9 of the Japanese Constitution, Selected Works, September 2008.

Hughes, Christopher W., Why Japan Could Revise Its Constitution and What It Would Mean for Japanese Security Policy, University of Warwick institutional repository, 2006.

Auslin, Michael. The U.S.-Japan Alliance: Relic of a Bygone Era? AEI OUTLOOK SERIES. (January 2010).

Podpis studenta a datum

Jan Kunstýř

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí bakalářského semináře

Garant oboru

■

■

■

■

Obsah

Seznam použitých zkratk:	10
Úvod	11
1. Pojem „aliance“	18
2. Americko-japonské spojení	22
2.1. Aliance je dohoda spadající do oblasti národní bezpečnosti	23
2.2. Aliance je ujednání mezi „normálními“ státy	23
2.3. Aliance počítá s určitým plněním v případě určité budoucí události	28
2.4. Aliance je závazek <i>poskytnutí pomoci</i> v případě dané události	29
2.5. Aliance je výslovnou dohodou	31
2.6. Aliance představuje <i>závazek</i>	33
2.7. Závazek vyplývající z alianční dohody je <i>vzájemný</i>	35
2.8. Není jisté, že k budoucí události skutečně dojde	37
Závěr	40
Resumé	43
Summary	44
Použité zdroje:	45

Seznam použitých zkratk:

ASDF	Air Self-Defense Forces	Japonské vzdušné síly sebeobran
DPJ	Democratic Party of Japan	Demokratická strana Japonska
CLB	Cabinet Legislation Bureau	Legislativní rada vlády
JSDF/SDF	Japan Self-Defense Forces	Japonské síly sebeobran
MSDF	Maritime Self-Defense Forces	Japonské námořní síly sebeobran
JDA	Japanese Defense Agency	Japonský bezpečnostní úřad
LDP	Liberal Democratic Party	Liberálně-demokratická strana
MOD	Ministry of Defense	Ministerstvo obrany
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Severoatlantická aliance
NSS	National Security Strategy	Národní bezpečnostní strategie
OSN	Organizace spojených národů	United Nations
SOFA	Statut of Forces Agreement	Dohoda o právním postavení ozbrojených sil

Úvod

Uvedení do problematiky a vymezení tématu

Spojenectví mezi Spojenými státy a Japonskem trvá už přes šest desetiletí. Nevzniklo primárně v důsledku druhé světové války, ale jako součást americké strategie ve válce studené. Zisk práva na umístění svých jednotek na japonském území znamenal pro Spojené státy výhodnou pozici v boji proti komunismu v severovýchodní Asii a Japonsko se na oplátku mohlo těšit vojenské ochraně a soustředit se na ekonomický růst. Často je citován americký velvyslanec v Japonsku Mike Mansfield, který v roce 1989 označil toto spojenectví za „bez výjimky nejdůležitější dvojstranný vztah na světě“.¹ Jakkoliv se toto tvrzení může zdát nadnesené, toto spojenectví bylo po dlouhou dobu stěžejním předpokladem bezpečnosti v daném regionu.

V současnosti, tedy na konci roku 2012, čelí americko-japonské spojenectví hned několika výzvám. Oba státy se ve vnitřní politice potýkají s ekonomickými problémy a Čína dává stále více najevo své mocenské ambice v regionu, které zde nutně ohrožují silné postavení Spojených států. Tento trend lze pozorovat zejména na neustávajících teritoriálních sporech právě mezi Čínou a Japonskem, ve kterých Spojené státy jako spojenec Japonska riskují zapletení se do případného většího konfliktu a Japonsko na druhé straně riskuje, že jej Spojené státy opustí a dají přednost Číně.

Za účelem podrobnějšího studia této problematiky je nezbytné vyřešit nejprve otázku povahy americko-japonského spojenectví. Spojené státy již delší dobu vyzývají Japonsko (stejně jako své další asijské i neasijské spojence), aby zaujalo v bezpečnostních otázkách aktivnější roli. V případě Japonska to znamená zapojení japonských ozbrojených sil do misí založených na výkonu kolektivní sebeobrany, což je v rozporu s japonskou ústavou (přijatou pod americkou okupační správou) a jejím „pacifistickým“ článkem 9.

Tato práce se nesoustředí na popis ani výklad historických událostí, pokud na nich nelze ilustrovat alianční politiku. Pokud jsou v práci rozebrány některá důležitá politická rozhodnutí či spory s třetími státy mimo Japonsko a USA, je to především kvůli demonstraci konkrétní skutečnosti důležité pro zodpovězení výzkumné otázky. Tyto historické, či mezinárodněpolitické vsuvky jsou vybírány pokud možno vyváženě tak, aby co nejlépe ilustrovaly a dokládaly určitý argument. Pokud jiná historická souvislost tento argument vyvrací, nebo relativizuje, je rovněž uvedena. Takto zvolený postup práce nutně vede k tomu,

---

¹ Mike Mansfield, „The U.S. and Japan: Sharing Our Destinies“, *Foreign Affairs* 68, č. 2 (1989): 3–15, 15.

že v práci není věnován prostor velmi důležitým aspektům bezpečnostní situace v regionu severovýchodní Asie, jako je například problematický vztah Japonska s oběma Koreami nebo bezpečnostní spolupráce mezi Japonskem a Austrálií a celková bezpečnostní politika Spojených států v tomto regionu.

Tato práce zkoumá povahu americko-japonského bezpečnostního spojení ke stavu z konce roku 2012. Pokud tedy práce operuje s pojmem současnost, myslí jím právě rok 2012. V případě zkoumání skutečností dřívějšího data jsou brány jako relevantní pouze ty, které odpovídají současnému stavu daného spojení, a které lze tedy logicky v této práci obsáhnout. Stejný postup je uplatňován i při práci s prameny – starší literatura je citována do té míry, pokud neodporuje stavu americko-japonského spojení ke konci roku 2012.

Zvolené téma odráží autorův zájem o bezpečnostní politiku Spojených států v regionu severovýchodní Asie a práce by měla být základem pro jeho další budoucí akademický výzkum. Lze navíc očekávat, že měnící se postavení Spojených států jako světové velmoci bude i do budoucna jedním z hlavních faktorů ovlivňujících mezinárodní vztahy a globální politiku. I v tomto kontextu se zvolené téma jeví jako relevantní a užitečné pro budoucí výzkum.

V neposlední řadě je zkoumané téma rovněž zajímavé i svojí (na první pohled ne zcela zřejmou) paralelou se Střední Evropou. Tuto paralelu lze najít ve dvou případech:

1. Postavení Německa, jakožto poraženého státu po druhé světové válce, je do jisté míry analogické s postavením Japonska v regionu severovýchodní Asie. Obě země prošly po válce procesem ekonomické obnovy a politického začleňování do mezinárodní politiky a musely (musí) čelit obavám sousedních států z obnovení svých ozbrojených sil. Podobnost strategických a politických problémů obou těchto zemí je velmi nápadná. Německo na rozdíl od Japonska překonalo ústavní překážky nasazení svých ozbrojených sil v mezinárodních misích² a také se úspěšněji vypořádalo se svým válečným dědictvím – přes jisté negativní pocity z minulosti není na rozdíl od Japonska ostatními státy v regionu vnímáno jako imperiální hrozba.³
2. Z prvního případu logicky dovodíme i druhou důležitou paralelu. Pokud tato práce zkoumá americko-japonské spojení, nabízí se srovnání se spojenectvím USA a Německa (západního). Obě spojení mají základ v poválečné okupaci Spojenců v čele

---

² Více viz Manfred H. Wiegandt, „Germany's International Integration: The Rulings of the German Federal Constitutional Court on the Maastricht Treaty and the Out-of-Area Deployment of German Troops“, *American University International Law Review* 10, č. 2 (1995), 905–914, <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1438&context=auilr> (staženo 4.11.2012).

³ Např. William C. Middlebrooks, *Beyond Pacifism: Why Japan Must Become a Normal Nation (PSI Reports)* (Westport (CT): Praeger Security International, 2008), 93–97.

s USA a na území obou zemí také zůstává nemalý počet amerických vojáků. Podrobnou komparaci ve své práci poskytuje Kent E. Calder,⁴ který dané téma shrnuje tak, že americko-německé spojení může sloužit jako vzor pro spojení americko-japonské. Německo podle něj dokázalo překonat problémy své válečné minulosti a má díky tomu v současnosti větší vliv na zahraniční politiku Washingtonu než Japonsko. Calder nicméně nehodnotí komparovaná spojení z hlediska jejich významu v rámci zahraniční politiky USA.⁵

Záměr a struktura práce

Práce si klade za cíl nalézt odpověď na následující výzkumnou otázku: V jakých ohledech prakticky nenaplnuje americko-japonské spojení (U.S.-Japan Alliance) stanovený pojem aliance? V čem lze spatřovat jeho asymetričnost? Odpovědi na položené otázky by měla být analýza jednotlivých aspektů tohoto bezpečnostního spojení a označení oblastí, ve kterých nejsou znaky pojmu aliance naplňovány. Tato práce se snaží potvrdit hypotézu, že americko-japonské spojení nenaplnuje znaky pojmu aliance kvůli své asymetrické povaze. Tuto specifickou asymetrii způsobují zásadní ústavně-politické překážky na straně Japonska.

Cílem této práce není celkový rozbor zahraniční politiky obou států, výzkum je zaměřen pouze na jeden z jejích stěžejních aspektů a styčných bodů – spojení v oblasti bezpečnostní politiky.

Práce je členěna na úvod, dvě hlavní kapitoly a závěr. V úvodu je po obecném vymezení tématu a stanovení výzkumných otázek a hypotézy představena zvolená metodologie. Úvod obsahuje dále i rozbor literatury a zdrojů.

První kapitola se věnuje teoretickému rozboru pojmu aliance, který je stěžejní pro celou práci. Jasně stanovený teoretický rámec umožňuje při zkoumání konkrétních americko-japonských vztahů díky komparaci určit povahu spojení. Pojem aliance je definován a následně jsou podrobně analyzovány jeho jednotlivé atributy.

---

⁴ Podrobněji ke komparaci americko-japonských a americko-německých vztahů viz Kent E. Calder, *Pacific Alliance: Reviving U.S.-Japan Relations* (New Haven: Yale University Press, 2010), 207–215.

⁵ *Ibid.*, 214.

Ve druhé kapitole je analyzována povaha americko-japonského spojení podle jednotlivých atributů níže zmíněné definice pojmu aliance. V podkapitolách je každý atribut definice aplikován na realitu americko-japonského spojení.

Závěr následně hodnotí, do jaké míry se americko-japonské spojení dá označit za alianci podle výše zmíněné definice, a odpovídá na výzkumné otázky. Jsou zde shrnuty a logicky uspořádány výsledky výzkumu z druhé kapitoly. Nakonec je označen hlavní nedostatek zkoumaného spojení vzhledem ke stanovenému konceptu aliance.

Metodologie

V této práci je jako základní metodologický nástroj analýzy uplatněn empiricko-analytický přístup.⁶ Jedná se o případovou studii americko-japonského spojení. Případ je analyzován pomocí stanoveného teoretického rámce (definice pojmu aliance) a případovou studii lze tedy typologicky označit za případovou studii interpretující.⁷ Tato práce nezkoumá americko-japonské spojení z hlediska zahraniční politiky a mezinárodních vztahů, ale z hlediska jeho povahy vzhledem ke stanovenému teoretickému rámci.

Výzkumné metody⁸ uplatňované v této práci jsou:

1) obsahová analýza – slouží k pochopení sémantického významu dokumentů i sekundárních zdrojů;

2) standardní metody interpretace smluv a právních předpisů – výklad jazykový logický a systematický;

3) komparativní metoda – je použita k analýze povahy americko-japonského spojení tak, že USA a Japonsko jsou srovnávány podle toho, do jaké míry naplňují stanovený teoretický rámec;

4) deskripce, interpretace a kontextualizace historických událostí – tato metoda je použita v případě potřeby výkladu historických událostí a jejich zasazení do kontextu zkoumaného spojení.

Japonská slova včetně jmen jsou v samotném textu práce uváděna v českém přepisu, s výjimkou jmen uvedených u bibliografických záznamů, u kterých je zachován původní přepis anglický, pod kterým lze tyto prameny dohledat. Totéž platí u pořadí jmen, japonská

---

⁶ Dirk Berg-Schlosser a Theo Stammen, *Úvod do politické vědy* (Praha: ISE, 2000), 129–135.

⁷ *Ibid.*, 134.

⁸ *Ibid.*, 130.

jména jsou uváděna v pořadí rodové jméno – osobní jméno (např. Koizumi jakožto příjmení – Džuničiró jakožto jméno), s výjimkou autorů japonského původu publikujících v zahraničí, kteří jsou běžně uváděni v „západním“ pořadí jméno – příjmení.

Rozbor pramenů a literatury

Tato práce vzhledem ke svému tématu využívá primárních i sekundárních zdrojů, přičemž primární zdroje a jejich interpretace tvoří základ pro formální analýzu americko-japonského spojení a sekundární jsou konzultovány jednak při praktickém zkoumání daného problému a především při snaze o kontextualizaci výzkumných závěrů.

Primární zdroje představují mezinárodní smlouvy, japonská ústava a strategické dokumenty dostupné na stránkách japonského ministerstva obrany. Pro práci je stěžejní japonsko-americká bezpečnostní smlouva z roku 1960⁹ a oficiální publikace ministerstva obrany,¹⁰ ve kterých lze nalézt vyjádření a postoje japonské strany ke konkrétním problémům zkoumaným v této práci.

V této práci jsou použita výhradně anglická znění primárních pramenů, což by se mohlo jevit vzhledem k tématu jako nedostatečné, nicméně v případě Japonska je většina zdrojů přeložena do angličtiny v dostatečné kvalitě. U pramenů, které nemají vlastní oficiální verzi v anglickém jazyce (publikace japonského ministerstva obrany), se správnost překladu předpokládá. Pokud se v této práci odkazuje na zdroje dostupné pouze v japonském jazyce, je to vždy pouze rozšiřující odkaz a je odpovídajícím způsobem označen.

Sekundární zdroje tvoří především monografie, články v odborných časopisech a odborné statě a referáty zabývající se tématem americko-japonského spojení. Rovněž je v této práci čerpáno z odborných prací, které se zabývají problematikou aliancí obecně nebo v rámci teoretické části.

Většina sekundárních pramenů této práce je v anglickém jazyce, přičemž v japonském žádný. Zde je kritika na rozdíl od primárních pramenů oprávněná, nicméně ostatní monografie citované v této práci (např. Samuels¹¹) z japonsky psaných zdrojů čerpají.

---

⁹ „Japan-U.S. Security Treaty“, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html> (staženo 4.12. 2012).

¹⁰ „Defense of Japan 2012“, Ministry of Defense of Japan, http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2012.html (staženo 4.12. 2012).

¹¹ Richard J. Samuels, *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia (Cornell Studies in Security Affairs)* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007).

Teoretická část této práce je založena na práci Stefana Bergsmanna *The Concept of Military Alliance*.¹² Bergsmann ve své práci shrnuje hlavní teoretické studie konceptu bezpečnostní aliance a nabízí vlastní definici, jejíž jednotlivé atributy posléze rozebírá. Hlavní výhodou Bergsmannova konceptu je jeho jednoduchost a především přesnost jeho formulace. Ostatní autoři (Calder, Samuels) buď takto výstižně koncept aliance nedefinují, nebo ho definují široce, vágně a nejasně. Možnou nevýhodou Bergsmannovy definice zůstává pouze jeho doposud relativně slabá akademická váha. Tvůrce definice, začínající teoretik Stefan Bergsmann, sice kompiluje a překonává významné teoretiky mezinárodních vztahů, sám jím však zatím není a jeho vědecká produkce a závěry neprošly zkouškou vědecké debaty.

Spolu s Bergsmannem je třeba uvést ještě práci Lukáše Kantora *Evropská část americké protiraketové obrany jako alianční bezpečnostní dilema*,¹³ která poskytuje teoretický základ problematiky aliančních dilemat rovněž zkoumaných v této práci. Na základě Kantora jsou rovněž zvoleny i české překlady některých teoretických pojmů z oblasti mezinárodních vztahů, u kterých neexistuje ustálený překlad. Kantor podle vlastních slov používá překlad z dalších česky psaných publikací, a tak by překlady v této bakalářské práci měly být konzistentní s českým pojmoslovím.

Co se týče monografií, na které tato práce odkazuje, za stěžejní lze označit tyto tři publikace: William Middlebrooks *Beyond Pacifism: Why Japan Must Become a Normal Nation*, Kent E. Calder *Pacific Alliance: Reviving U.S.-Japan Relations* a již zmíněný Richard J. Samuels *Securing Japan: Tokyo's grand Strategy and The Future of East Asia*.

Middlebrooks ve své práci tvrdí, že pokud chce Japonsko hrát významější úlohu na mezinárodním poli i v rámci americko-japonského spojení, musí nutně změnit své ústavně právní postavení. Middlebrooksova práce se ukázala velice cennou při analýze konkrétních scénářů, které vyplývají ze zkoumané alianční dohody. Je však třeba konstatovat, že jeho práce je, jak už napovídá samotný název, poněkud jednostranná. To se projevuje zejména tím, že v zájmu potvrzení své základní teze, předkládá ne vždy zcela přesvědčivé argumenty (viz podkapitola 2.7.).

Oproti tomu Kent E. Calder se ve své práci zaměřuje mnohem více na americko-japonské spojení a na samotný koncept aliance, který, na rozdíl od této bakalářské práce,

---

¹² Stefan Bergsmann, „The Concept of Military Alliance“, in *Small States and Alliances*, ed. Erich Reiter a Heinz Gärtner (Springer, 2001), 20–31, http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/05_small_states_04.pdf (staženo 28.4. 2012).

¹³ Lukáš Kantor, „Evropská část americké protiraketové obrany jako alianční bezpečnostní dilema“, [defenceandstrategy.eu](http://www.defenceandstrategy.eu), <http://www.defenceandstrategy.eu/redakce/tisk.php?lanG=cs&xsekce=57964&clanek=58249> (staženo 12.11. 2012).

pojímá širěji. V bezpečnostní otázce nevidí hlavní překážku a doporučuje spolupráci ekonomickou a politicko-kulturní. S Calderem však lze polemizovat v otázce pevnosti samotného spojení a dle Caldera nutnosti jeho prohloubení, aniž by se Japonsko stalo, jak tvrdí Middlebrooks, „normálním národem“.

Samuels se v tomto ohledu mnohem více soustředí na bezpečnostní stránku zkoumaného spojení. Pro tuto bakalářskou práci představuje Samuels především oporu při kontextualizaci aliančních dilemat.

Japonská perspektiva je reprezentována několika odbornými statěmi japonských autorů, z nichž je nejvíce citován Sakurada Daizo,¹⁴ působící jak v Japonsku, tak i na západních univerzitách. Jeho článek obsahuje shrnutí různých postojů převážně japonských autorů k americko-japonskému spojení. Článek je však z roku 1997, a proto jsou brány v úvahu pouze ty skutečnosti a názory z článku, které lze aplikovat i na současné spojení.

Pokud by se měla hodnotit věrohodnost a celková kvalita hlavních pramenů této bakalářské práce, lze je označit s ohledem na jejich ověřitelnost za věrohodné a jejich autoři jsou (snad s výjimkou Bergsmanna) ve svém oboru uznávanými odborníky. Co se týče jazykové bariéry, dalo by se říci, že je oboustranná. Jestliže byly prameny v japonském jazyce vyřazeny pro nedostatek autorových jazykových znalostí, tak rovněž některé anglicky psané práce japonských autorů nebyly použity kvůli svým jazykovým nepřesnostem.

---

¹⁴ Daizo Sakurada, *For Mutual Benefit: The Japan-US Security Treaty: From a Japanese Perspective* (Centre for Strategic Studies: Victoria University of Wellington, 1997), http://www.victoria.ac.nz/css/docs/Working_Papers/WP07.pdf (staženo 20.12. 2012).

1. Pojem „aliance“

Pro zodpovězení výzkumné otázky „V jakých ohledech prakticky (materiálně) nenaplnuje americko-japonské spojení pojem aliance?“ je nezbytné vymezit pojem „aliance“¹⁵ (*alliance*) a analyzovat některé jeho teoretické aspekty. Co si pod tímto pojmem představují obě strany a zejména USA bude nastíněno v pozdějších kapitolách této práce.

Pojem aliance je stěžejním prvkem jak praxe, tak i teorie mezinárodních vztahů, a jeho kořeny sahají k Thúkydidovým peloponéským válkám.¹⁶ Mnoho autorů rovněž cituje teoretika mezinárodních vztahů George Lisku: „Nelze hovořit o mezinárodních vztazích, aniž bychom zmínili aliance.“¹⁷ Přesto neexistuje všeobecně přijímaná definice ani ucelená teorie aliancí, a většina autorů blíže zkoumajících spojení dvou států je nucena věnovat vlastnímu teoretickému vymezení pojmu aliance nemalý prostor.¹⁸ V případě této práce jsou tomuto vymezení věnovány následující odstavce.

Předně je třeba konstatovat, že tato práce se zaměřuje pouze na vojensko-politický aspekt aliance, který považuje za její hlavní a nejdůležitější prvek. Přestože mnoho autorů, v případě americko-japonské aliance asi nejdůrazněji již zmíněný Kent E. Calder,¹⁹ akcentuje spíše politicko-ekonomický základ aliance, tato práce považuje za její základ tzv. doložku pomoci v případě nouze (*assistance clause*). Ekonomické a kulturní aspekty běžně hrají svou roli při vytváření a udržování aliancí, nicméně z hlediska zaměření této práce se do zkoumaného problému příliš nepromítají. Pokud se tedy níže v této práci používá pojem aliance, je tím myšlena vojenská aliance (*military alliance*), bez přihlídnutí k ekonomickým, politickým a kulturním aspektům.

Tato práce bude vycházet z diskurzu zmíněného rakouského teoretika mezinárodních vztahů Stefana Bergsmanna, který podrobuje kritickému rozboru dřívější teoretická vymezení pojmu aliance a poukazuje na nutnost oddělování aliance jako pojmu (teoretického konceptu) od aliance jako termínu, kterým se běžně v praxi mezinárodní politiky označují různé druhy bezpečnostní spolupráce.

Pojmem (konceptem) se rozumí souhrnná idea skutečností, jevů nebo témat. Tyto skutečnosti se vyjadřují slovy (termíny). Pojem potom zahrnuje jednak obecné slovo (termín)

---

¹⁵ „Aliance“ je základním pojmem v teorii mezinárodních vztahů, viz Petr Kratochvíl, *Slovník teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Oeconomica, 2006), 9. Oproti tomu termín „spojenectví“, který je uveden v názvu této práce, je pouze obecným pojmem zastřešujícím různé podoby bezpečnostní spolupráce. Aliance pak představují jen jednu formu této spolupráce. Podrobněji viz Bergsmann, 20–31.

¹⁶ Thúkydídés, *Dějiny války peloponéské* (Praha: Odeon, 1977).

¹⁷ Např. Calder, 68, nebo Bergsmann, 20.

¹⁸ Např. Calder, nebo Samuels.

¹⁹ Calder, 67–88.

a zároveň jeho konkrétní případy. Pojem aliance tedy může být vyjádřen obecným termínem aliance, pakt, spojenectví, atd. a v konkrétním případě se bude jednat např. o Severoatlantickou alianci (NATO), americko-japonské spojenectví, apod.

Nutno však zmínit, že existují významné práce,²⁰ které tvrdí, že aliance jako prostředky mezinárodní politiky jsou ve světě na ústupu. V případě Spojených států a jimi uzavíraných aliancí platí, že k tomuto uzavírání docházelo pouze v období studené války dlouhodobějším prolomením tradiční americké politiky izolacionismu.

Bergsmannova definice pojmu aliance zní takto: „[A]lianci lze definovat jako výslovnou dohodu mezi státy v oblasti národní bezpečnosti, ve které se strany zavazují k poskytnutí vzájemné pomoci ve formě vynaložení značných prostředků v případě určité budoucí události, přičemž není jisté, jestli taková událost nastane.“²¹

Následuje vyčerpávající a podrobný rozbor všech jednotlivých bodů této definice:²²

1. Aliance je dohoda spadající do *oblasti národní bezpečnosti*.²³ To se může jevit jako samozřejmý fakt, nicméně je velmi důležité ho zdůraznit. Pouze v oblasti národní bezpečnosti je riziko natolik vysoké, že může ohrozit existenci státu jako suverénní entity. Tento atribut přidává alianci jako dohodě na vážnosti a jasně ji odlišuje od dohod v jiných oblastech zahraniční politiky, jako jsou finance a obchodní vztahy. Riziko plynoucí z dohody, jejímž předmětem je národní bezpečnost, není jen otázkou nákladů a ztrát, ale holé existence.

2. Aliance je ujednáním mezi *státy*: Zde není ani tak důležité, jestli je stát formálně uznán mezinárodním společenstvím, ale je nezbytné, aby ve státě existovala určitá nezávislá autorita, která by vykonávala svrchovanou moc nad územím a obyvatelstvem. Tato podmínka je důležitá pro to, aby byl stát v případě potřeby schopen zmobilizovat a nasadit své síly.

3. *Aliance počítá s určitým plněním v případě určité budoucí události*: Většina aliančních dohod zahrnuje určitou činnost, kterou strany vyvíjejí po celou dobu platnosti této smlouvy, jako například koordinaci bezpečnostní politiky nebo společná vojenská cvičení, nicméně hlavní důraz je kladen na specifické plnění, na které mají strany nárok v případě, že nastane určitá událost (*casus foederis*). Tento atribut odlišuje alianci od pouhé bezpečnostní

---

²⁰ Rajan Menon, *The End of Alliances* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2007).

²¹ Bergsmann, 29.

²² Všechny body definice převzaty z Bergsmann, 28–29.

²³ Energetickou bezpečnost a závislost země na dovozu tato práce chápe jako součást širší kategorie národní bezpečnosti.

spolupráce a dohod o neútočení, které zavazují aktéry k určité činnosti po období stanovené dohodou.

4. Jedná se o závazek *poskytnutí pomoci* v případě události uvedené v dohodě (obvykle útok na jednoho z členů). *Pomocí* je myšleno „*použití vlastních sil na obranu druhého*“, jak blíže vykládá Bergsmann. Pro definici konceptu aliance není ani tak podstatné, jaké konkrétní síly budou na obranu druhého vynaloženy, ale důležitý je samotný fakt, že v případě *casus foederis* mohou členové počítat s tím, že druhá strana na pomoc vynaloží *značné prostředky*. Tím se aliance značně liší od dohod o neutralitě. Dohoda o neutralitě spočívá v závazku v určitém případě nekonat, to znamená nespolupracovat s partnerovým protivníkem.

5. *Aliance je výslovnou (explicitní) dohodou*: Nezáleží na tom, jestli byla dohoda uzavřena podpisem formální smlouvy, nebo zda se jedná o ústní dohodu mezi příslušnými zástupci státu. Je důležité, aby samotné strany této dohody byly o její existenci zpraveny a nade vší pochybnost přesvědčeny. Na jejím základě pak mohou odpovídajícím způsobem formulovat svá očekávání. Toto kritérium odlišuje aliance od ostatních neformálních spojeneckých uskupení založených na společných zájmech, která svým členům umožňují formulovat pouze nevýslovná (implicitní) očekávání.

6. *Aliance představuje závazek*. Měla by tedy být odlišována od samotného plnění, které z tohoto závazku pro určitý případ (*casus foederis*) vyplývá. Toto plnění je obtížně vymahatelné (jako ostatně většina práv plynoucích z bilaterálních mezinárodních dohod), z čehož spolu s bodem 3 této definice (viz výše) lze dovodit rys aliancím vlastní – jejich relativní vratkost („inherent insecurity“²⁴). Z pohledu členů aliance je to především problém důvěry nebo riziko opuštění („risk of abandonment“²⁵) což je ve své podstatě tentýž problém nahlížený z různých úhlů.

7. *Závazek vyplývající z alianční dohody je vzájemný*. To znamená, že členové aliance musí počítat jak s určitou výhodou v podobě získání pomoci v případě nouze, tak s možnou nevýhodou v podobě rizika zapletení do válečného konfliktu druhé strany.

---

²⁴ Bergsmann, 28.

²⁵ Podrobněji vysvětleno viz Glenn H. Snyder, *Alliance Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007), 183.

Jednostranné garance spojenectví se v mnoha ohledech aliancím sice podobají, ale liší se právě absencí vzájemnosti, protože při jednostranné garanci poskytnutí pomoci jedna strana riskuje pouze nebezpečí zapletení se do válečného konfliktu druhé strany („risk of entrapment“)²⁶ a druhá strana riskuje jen to, že ji partner opustí („risk of abandonment“).

8. V návaznosti na atribut v bodě 3 definice je důležité, aby *nebylo jisté, že k oné určité budoucí události, se kterou je spojena povinnost určitého plnění, skutečně dojde*. Strany dohody nevědí, kdy taková událost nastane, a jestli vůbec nastane. Tímto se aliance liší od různých koalic a spojenectví, které se tvoří v očekávání určitého rozhodnutí (např. volby nebo vyhlášení války), o kterém se ví, že v budoucnu nastane, přičemž se ví i to, kdy přesně nebo alespoň přibližně k tomuto kroku dojde. Prvek nejistoty je velmi důležitým atributem, protože je značný rozdíl mezi závazkem plnění pro případ, který nemusí nastat, a závazkem pro případ, který zcela jistě nastane. Například pokud se stát přidá k válčící straně, je jasné, že se tím zapojuje do konfliktu, kdežto pokud by vstoupil do aliance, možnost zapojení do konfliktu se nemusí nutně realizovat.

Výše zvolená definice má hned několik výhod. Zaprvé, tato definice nezahrnuje žádné jiné formy vojenské ani nevojenské mezinárodní spolupráce, a proto s ní lze pracovat v rámci specificky zaměřených prací, jako je například tato studie. Úzce definovaný pojem aliance umožňuje snazší aplikaci na konkrétní případy a zároveň lze zkoumané téma později v případných dalších studiích rozšířit o ekonomické a politické aspekty spojenectví a mezinárodní spolupráce, aniž by bylo nutné měnit teoretická východiska aliance vymezená touto definicí.

Výčet bodů této definice je taxativní. Díky tomu je zkoumané téma jasně teoreticky ukotveno a výsledkem jeho analytického rozboru je v bodech vyjádřená charakteristika vztahu daných subjektů. Pomocí předem jasně stanovené normy a následného porovnávání zkoumaného stavu s touto normou lze rovněž snáze určit měnící se povahu daného vztahu. Tato práce tedy zkoumá povahu americko-japonského spojenectví na základě toho, do jaké míry obě strany naplňují jednotlivé body výše jasně vymezené definice konceptu aliance.

---

²⁶ Bergsmann používá místo entrapment obdobný výraz entanglement, česky překládáno jako „chycení do pastí“, viz Lukáš Kantor, „Evropská část americké protiraketové obrany jako alianční bezpečnostní dilema“.

2. Americko-japonské spojení

Tato kapitola analyzuje povahu americko-japonského spojení podle jednotlivých atributů výše zmíněné definice pojmu aliance. V následujících podkapitolách 2.1. až 2.8. je každý atribut definice konfrontován s právním (mezinárodní smlouvy a jejich prováděcí zákony,²⁷ popřípadě japonská ústava), mezinárodněpolitickým, bezpečnostně-politickým a v případě relevance i historickým stavem a vývojem americko-japonských vztahů. Tento postup je rovněž aplikován na každou stranu spojení samostatně.

Každá podkapitola ve svém závěru jasně stanoví, zda, popřípadě do jaké míry, odpovídá, nebo naopak neodpovídá současná realita japonsko-amerického spojení pojmu aliance.

Americko-japonské spojení je formálně založeno na americko-japonské bezpečnostní smlouvě z roku 1960 (*Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America*),²⁸ která revidovala a doplňovala předchozí bezpečnostní smlouvu ze San Franciska z roku 1951 a která platí dodnes. Bezpečnostní smlouva z roku 1960 má deset článků. První tři deklarují obecné cíle obou zemí, jako je úsilí o mezinárodní mír a bezpečnost v regionu, vzájemná spolupráce a rozvoj kapacit obranného charakteru. Článek IV zavazuje obě strany k vzájemným konzultacím týkajícím se implementace obsahu této smlouvy a případné bezpečnostní hrozby.

Nejdůležitější část smlouvy představuje článek V a VI. Pátý článek zavazuje obě strany, v případě útoku vůči jedné či druhé straně na území spravovaném Japonskem, společně takovému útoku čelit. Jinými slovy, eventuální napadení Japonska by Spojené státy chápaly jako narušení vlastní bezpečnosti. Šestý článek potvrzuje právo Spojených států rozmístit své ozbrojené síly na území Japonska.²⁹

Zbylé články jsou legislativně-technického charakteru. Článek X stanoví, že každá ze stran může smlouvu jednostranně vypovědět s „výpovědní lhůtou“ jednoho roku.

---

²⁷ Jedná se přibližně o desítku zákonů včetně původního zákona z roku 1954 o SDF a jeho novelizace. K dispozici pouze v japonštině viz portál japonského ministerstva vnitra e-Gov, <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S29/S29HO165.html> (staženo 4.12. 2012).

²⁸ „Japan-U.S. Security Treaty (dále japonsko-americká bezpečnostní smlouva)“, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html> (staženo 4.12. 2012).

²⁹ Spojené státy mají na území Japonska patnáct vojenských základen viz „Defense of Japan (Annual White Paper). The Basic Concepts of Japan's Security and Defense Policy: *The Constitution and the Right of Self-Defense*“, Ministry of Defense of Japan, „Deployment Map of U.S. Forces in Japan“, 228, http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2012/31_Part3_Chapter2_Sec1.pdf (staženo 12.12. 2012).

2.1. Aliance je dohoda spadající do oblasti národní bezpečnosti

Spadá americko-japonské spojení do oblasti národní bezpečnosti? Ano – v širším kontextu má aspekty jak ekonomické,³⁰ tak bezpečnostní, ale základním stavebním kamenem tohoto spojení je právě rozměr bezpečnostní. Dobře to dokládá právě charakter stále platné bezpečnostní smlouvy z roku 1960 i politický kontext jejího uzavření.

Zaprvé, Smlouva o vzájemné spolupráci a bezpečnosti, na které je spojení založeno, má vojenský (bezpečnostní) charakter nejen formálně, tedy co do názvu a procedury jejího přijetí,³¹ ale i materiálně – obsahem jednotlivých článků práv a povinností týkajících se řešení mezinárodních sporů (čl. I), ozbrojeného útoku (čl. V), autority Rady bezpečnosti OSN (čl. V) apod. Mimo preambule pouze druhý článek zmiňuje otázku ekonomické spolupráce.³²

Zadruhé, historický kontext studené války, ve kterém smlouva vznikla, dokládá její bezpečnostní charakter. Primární cíle sledované Spojenými státy byly 1) předejít expanzi komunismu, 2) zachovat přístup do severovýchodní Asie, 3) šíření myšlenek tržního hospodářství a liberální demokracie.³³

Odpověď na první otázku tedy musí být nutně ano. Americko-japonské spojení je mnohvrstvé a zahrnuje ekonomické vztahy, jadernou energii nebo lidská práva a tyto různé vrstvy se navzájem ovlivňují a doplňují a v řadě případů pomáhají naplňovat základní cíle, s nimiž Spojené státy smlouvu uzavíraly. Šíření myšlenek liberální demokracie a tržního hospodářství byl v zásadě komplementární cíl, který měl zajistit stabilitu v Japonsku a jeho dlouhodobý příklon k Západu (USA). Americko-japonské spojení lze tedy řadit do oblasti národní bezpečnosti nejen na základě článku V bezpečnostní smlouvy.

2.2. Aliance je ujednání mezi „normálními“ státy

Není pochyb o tom, že jak Spojené státy americké, tak Japonsko jsou státy s nezávislou autoritou vykonávající svrchovanou moc nad svým územím a obyvatelstvem. Skutečnost, že

---

³⁰ Americko-japonské ekonomické vztahy viz např. Kazuhiko Togo, *Japan's Foreign Policy, 1945–2009: The Quest for a Proactive Policy* (Leiden: Brill, 2010), 87–118.

³¹ *Ibid.*, 55–64.

³² Viz japonsko-americká bezpečnostní smlouva, čl. 2.

³³ Middlebrooks, 19.

jsou to státy mezinárodně-politicky silné a významné (*tier-one nations*,³⁴ viz úvod této práce), nemá z hlediska konceptu aliance význam. Důležitá je otázka, jestli to jsou státy schopné dostát svému závazku a v případě potřeby zmobilizovat a použít své vojenské síly a efektivně zareagovat.

Spojené státy nejsou v tomto ohledu omezeny fyzicky (co se týče dostupnosti adekvátních prostředků) a striktně z hlediska aliance ani svou ústavou, a podle některých autorů ani mezinárodním právem.³⁵ V případě Japonska ovšem existují reálná omezení, která mu nedovolují použití vojenské síly kromě případů obrany vlastního území (self-defense).

Japonsko se v článku 9 své ústavy zřiká války a hrozby silou jako prostředku mezinárodní politiky a druhý odstavec téhož článku zakazuje udržování jakéhokoliv válečného potenciálu stejně jako pozemních, námořních i vzdušných sil.³⁶ Tento článek, svou povahou neobvyklý,³⁷ významně ovlivňuje japonskou zahraniční politiku a podle některých dokonce i charakter a směřování celé země.³⁸ Vzhledem k tomu, že Japonsko je demokratickým právním státem vázaným svou ústavou³⁹ a vzhledem k rigiditě⁴⁰ a tradici⁴¹ japonské ústavy, se toto omezení nejeví jako snadno překonatelné.

---

³⁴ K otázce reálného mezinárodního významu Japonska viz Richard L. Armitage a Joseph S. Nye, *The U.S.-Japan Alliance: Anchoring Stability in Asia* (Washington, DC: Center for Strategic and International Studies, 2012), http://csis.org/files/publication/120810_Armitage_USJapanAlliance_Web.pdf (staženo 13.12. 2012).

³⁵ Např. Mary Ellen O'Connell, *The Myth of Preemptive Self-Defense* (Washington, DC: The American Society of International Law, 2002), <http://www.asil.org/taskforce/oconnell.pdf> (staženo 19.12. 2012).

³⁶ „Japonský lid se navždy zřiká války coby suverénního práva národa a hrozby síly jako prostředku k vyřešení mezinárodních sporů [...] Pozemní, námořní i vzdušné síly, stejně jako jiný válečný potenciál, nebudou nikdy udržovány. Právo státu na vedení války nebude uznáno.“ Viz „Ústava Japonska, hl. II, čl. 9“, The Solon Law Archive, http://www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html#CHAPTER_II (staženo 11.12. 2012).

³⁷ Sayuri Umeda, „Japan: Amendment of Constitution, Article 9“, The Law Library of Congress, 2006, <http://loc.gov/law/help/JapanArticle9.pdf> (staženo 10.12. 2012).

³⁸ Např. Middlebrooks, 2, nebo Lawrence W. Beer, „Peace in Theory and Practice Under Article 9 of Japan's Constitution“, *Marquette Law Review* 81, č. 3 (1998): 815–830, <http://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1465&context=mulr> (staženo 13.12. 2012).

³⁹ V případě Japonska probíhá diskuze o tom, do jaké míry je Japonsko skutečně stát s demokratickými principy a mechanismy. Formálně tomu tak je, nicméně někteří autoři poukazují na padesátiletou vládu téže strany, viz např. Ethan Scheiner, *Democracy Without Competition in Japan: Opposition Failure in a One-Party Dominant State* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), http://psfaculty.ucdavis.edu/scheiner/New_Folder/Democracy%20without%20Competition/Book%20Page.htm (staženo 16.12. 2012). Samuels v reakci argumentuje, že Japonsko jednoznačně pevnou demokracií je, viz Richard J. Samuels, *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia (Cornell Studies in Security Affairs)* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007), xii.

⁴⁰ Ke změně japonské ústavy je potřeba, aby pro ni hlasovaly 2/3 všech členů parlamentu v každé z komor a současně je třeba souhlasu občanů v celostátním referendu. Viz „Ústava Japonska, hl. IX, čl. 96“, nebo podrobněji viz Bjørn Erik Rasch, *Foundations of Constitutional Stability: Veto Points, Qualified Majorities, and Agenda-Setting Rules in Amendment Procedures* (Oslo: University of Oslo, Department of Political Science, 2008), http://verfassungswandel.files.wordpress.com/2008/10/bjc3_b8rn-erik-rasch-constitutional-rigidity-and-formal-amendment-procedures1.pdf (staženo 11.12. 2012).

⁴¹ Což je paradoxní vzhledem k způsobu a podmínkám jejího přijetí. Historický kontext více viz např. Andrea Štřelcová, *Politika americké okupační správy v Japonsku, její reflexe a dopady na japonsko-americké vztahy* (bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2010), 19.

Dokladem toho, že se jedná pouze o ústavně-právní (politický) a nikoliv ekonomicko-technologický problém, je určitý paradox, že Japonsko *de facto* válečný potenciál včetně pozemních, námořních i vzdušných sil udržuje. Formálně ho označuje jako Japonské síly sebeobrany (Japanese Self-Defense Forces, JSDF/SDF), nikoliv tedy jako ozbrojené síly. SDF v současnosti čítají dohromady 248 000 příslušníků,⁴² které tvoří přibližně 160 000 pozemních vojáků (GSDF), 42 600 členů námořních sil sebeobrany (MSDF) a vzdušné síly sebeobrany čítající okolo 45 000 vojáků.⁴³ V mezinárodním srovnání se jedná o 24. největší „armádu“ na světě co do počtu vojáků.⁴⁴ Všechny její složky disponují technologicky vyspělými zbraněmi a vojenským materiálem dodávaným převážně Spojenými státy.⁴⁵ Obranný rozpočet Japonska se zpravidla pohybuje okolo 1 % HDP a v absolutních číslech je 6. nejvyšší na světě.⁴⁶

Při současné⁴⁷ interpretaci⁴⁸ článku 9 ústavy však nemůže Japonsko legálně tuto sílu použít vyjma případů sebeobrany (self-defense),⁴⁹ které jsou navíc omezeny třemi podmínkami: 1) útok proti Japonsku musí být bezprostředně hrozící „nelegitimní akt agrese“,⁵⁰ 2) nelze takový útok odvrátit jinými prostředky a 3) použití síly musí být omezeno na nejnižší možnou úroveň.⁵¹ Zde vyvstává otázka, jak lze geograficky vymezit, kde se ještě jedná o útok proti Japonsku. Považoval by se za útok proti Japonsku například útok na loď plující pod japonskou vlajkou kotvící v čínském přístavu? Zde jasná definice chybí, nicméně v souladu se současnou interpretací ústavy je stanoveno, že nelze v žádném případě nasadit

---

⁴² James Hackett, *The Military Balance 2011* (Taylor & Francis Group, 2011), 473.

⁴³ Údaje viz Michael A. Panton, „Politics, Practice and Pacifism: Revising Article 9 of the Japanese Constitution“, *Asian-Pacific Law & Policy Journal* 11, č. 2 (2010): 163–217, 178, <http://connection.ebscohost.com/c/articles/55250935/politics-practice-pacifism-revising-article-9-japanese-constitution> (staženo 29.12. 2012).

⁴⁴ Viz Hackett.

⁴⁵ Konkrétně tanky, transportéry, dělostřelectvo, rakety, ponorky, bitevní lodě, letadlové lodě, bojové vrtulníky, stíhačky – podrobněji viz Panton, 178.

⁴⁶ „The 15 Countries with the Highest Military Expenditure in 2011 (table)“, SIPRI Military Expenditure Database, http://www.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/milex_15/the-15-countries-with-the-highest-military-expenditure-in-2011-table/view (staženo 12.12. 2012).

⁴⁷ Pro historii a vývoj interpretací článku viz např. Calder, Panton, Umeda.

⁴⁸ Interpretaci provádí exekutiva, konkrétně legislativní rada vlády (Cabinet Legislation Bureau, CLB) více viz Umeda, 15.

⁴⁹ Právo na sebeobranu je konstruováno jako přirozené právo, které nemůže být státu upřeno, viz článek 51 Charty OSN. „Charta OSN“, United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> (staženo 14.12. 2012).

⁵⁰ Defense of Japan (Annual White Paper), http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2012/18_Part2_Chapter1_Sec2.pdf (staženo 12.12. 2012).

⁵¹ Ibid., bod č. 2 Requirements for Exercising the Right of Self-Defense.

jednotky SDF⁵² s cílem použití síly (byť i k obraně) na pevninském, námořním území ani ve vzdušném prostoru jiného státu.⁵³ Proto je odpověď na položenou otázku záporná.

Další tři důležité otázky ohledně tohoto ústavního sebeomezení, které je nutno zodpovědět, se týkají vztahu k USA jako druhé straně (podle zkoumaného konceptu aliance). Každá z otázek představuje určitý hypotetický scénář:

Vztahovala by se možnost použití síly ze strany Japonska v rámci omezené sebeobrany popsané výše také na případ útoku na americké vojenské základny na japonském území?⁵⁴ Zcela jistě ano, protože americké vojenské základny se nacházejí na území spravovaném Japonskem a jsou tedy brány jako součást japonského území. Proto by použití síly k jejich obraně článek 9 ústavy ani jeho prováděcí zákony nebránily.

Jak by vypadala obdobná situace, kdyby útok třetí strany směřoval na americkou vojenskou základnu na Guamu? Zde se zjevně nejedná o případ sebeobrany, protože útok nesměruje proti Japonsku, ledaže by Japonsko takovýto útok považovalo za ohrožení vlastní bezpečnosti. V tom případě by platila výše zmíněná interpretace ohledně geografických limitů práva na sebeobranu. Zasáhnout silou by tedy v rámci práva na sebeobranu japonské SDF legálně nemohly.

Pokud by nešlo o sebeobranu, byla by zde možnost zasáhnout silou z titulu tzv. kolektivní sebeobrany (collective self-defense), na jejíž výkon je právo zaručeno suverénním státům Chartou OSN.⁵⁵ Právo na kolektivní sebeobranu umožňuje danému státu použití síly k obraně cizího státu, se kterým má daný stát dobré vztahy (popř. alianční smlouvu), přestože sám útoku nečelí. Nicméně japonská vláda (resp. CLB) považuje z logiky věci toto právo za překročení nutné míry sebeobrany povolené v rámci článku 9 ústavy.⁵⁶ Právo Japonska na kolektivní sebeobranu je v rozporu s jeho ústavou. Ani v tomto případě by SDF nemohly silou legálně (v souladu s ústavou) zasáhnout.

Na tento scénář přímo navazuje třetí otázka: Mohlo by Japonsko sestřelit raketu vyslanou Severní Koreou směřující přes japonské území na americkou vojenskou základnu na

---

⁵² Obecná působnost SDF je podrobně vymezena prováděcími zákony - jedná se přibližně o desítku zákonů včetně původního zákona z roku 1954 o SDF a jeho novelizace. K dispozici pouze v japonštině viz Portál japonského ministerstva vnitra e-Gov, <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S29/S29HO165.html> (staženo 4.12. 2012).

⁵³ Defense of Japan (Annual White Paper), bod č. 3 „Geographic Boundaries within which the Right of Self-Defense may be Exercised“.

⁵⁴ USA mají v souladu s čl. VI Japonsko-americké bezpečnostní smlouvy právo na užívání vybavení a prostor na území Japonska. Tento článek implementuje „Americko-japonská dohoda o právním postavení sil (Agreement under Article VI of the Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Japan, SOFA)“, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <http://www.mofa.go.jp/mofaj/area/usa/sfa/pdfs/fulltext.pdf> (staženo 12.12. 2012).

⁵⁵ Viz čl. 51 Charty OSN.

⁵⁶ The Basic Concepts of Japan's Security and Defense Policy, bod č. 4 The Right of Collective Self-Defense.

Havaji? Pro tuto situaci platí přesně totéž, co pro předchozí scénář. Japonské SDF by nemohly legálně zasáhnout ani v rámci sebeobrany ani v rámci kolektivní sebeobrany. Nicméně, Middlebrooks na základě neoficiálního vyjádření japonského bezpečnostního úřadu (Japan Defense Agency, JDA),⁵⁷ vyslovil domněnku, že pokud by raketa letěla nad japonským územím, mohla by být sestřelena z titulu sebeobrany, protože kdyby se střela porouchala, mohla by dopadnout na Japonsko, a tedy by ji bylo možné vnímat jako hrozbu.⁵⁸ Tato interpretace se vzhledem k odhodlání Japonska použít svou protiraketovou obranu při posledních testech severokorejských raket, jeví jako legitimní.⁵⁹

Závěrem lze shrnout, že stanovený atribut aliance (stranami aliance jsou státy schopné v případě potřeby zmobilizovat a použít své síly) Spojené státy americké naplňují, Japonsko nikoliv. Obě strany atribut naplňují v tom smyslu, že alianční závazek na sebe berou jako suverénní státy, nicméně, co se týče schopnosti účinně v případě potřeby použít své síly, existují na japonské straně významné legislativní překážky.⁶⁰ Konkrétně se jedná o velmi úzkou možnost výkonu práva sebeobrany a především nemožnost výkonu práva na kolektivní sebeobranu, která prakticky vylučuje soulad s podmínkou stanovenou v prvním atributu definice pojmu aliance. Pro tento problém se vžilo⁶¹ označení „normální národ“ (normal nation, fucú no kuni), které ve své knize použil Ozawa Ičiró, matador japonské politiky, podle nějž se Japonsko stane „normálním národem“ mimo jiné i výkonem práva na kolektivní sebeobranu.⁶²

Nad rámec zaměření této podkapitoly je třeba zmínit debatu týkající se kolektivní sebeobrany. Z pozice politického realisty by bylo možné namítnout, že by v případě skutečného napadení Spojených států Japonsko svému spojenci přišlo na pomoc nehledě na ústavní zákaz.⁶³ Například Okamoto Jukio, dlouhodobý zvláštní vládní poradce, označuje

---

⁵⁷ V roce 2007 se tento vládní úřad přeměnil zpět na ministerstvo obrany (MOD) více viz Ministry of Defense of Japan, <http://www.mod.go.jp/e/about/index.html> (staženo 13.12. 2012). Stalo se tak v rámci reformy tehdejšího premiéra Abeho Šinza, více viz Andrew L. Oros, *Normalizing Japan: Politics, Identity and the Evolution of Security Practice (Studies in Asian Security)* (Stanford (CA): Stanford University Press, 2008), 187.

⁵⁸ Middlebrooks, 150, pozn. č. 49.

⁵⁹ Isabel Reynolds, „Japan Deploys Missile Defense Against North Korean Rocket Test“, *Bloomberg*, 4.12. 2012, <http://www.bloomberg.com/news/2012-12-04/japan-deploys-missile-defense-against-north-korean-rocket-test.html> (staženo 12.12. 2012).

⁶⁰ Existuje debata dokonce i o ústavnosti samotné bezpečnostní smlouvy, viz Daizo Sakurada, *For Mutual Benefit: The Japan-US Security Treaty: From a Japanese Perspective* (Centre for Strategic Studies: Victoria University of Wellington, 1997), 3–4.

⁶¹ V kontextu omezení spojeného s článkem 9 ústavy ho používají Middlebrooks, nebo Oros.

⁶² Chalmers Johnson, „Blueprint for a New Japan: The Rethinking of a Nation. by Ichiro Ozawa, Louisa Rubinien, reviewed by Chalmers Johnson“, *Monumenta Nipponica* 49, č. 3 (1994): 379–381.

⁶³ Nabízelo by se klasický proces s politiky nebo vojáky, kteří by se obětovali za zachování ústavnosti, byli odsouzeni a po nějakém čase propuštěni, či omilostněni. Podobný argument viz např. Sakurada, 5.

zákaz kolektivní sebeobranu za „záležitost pouhého exekutivního rozhodnutí“.⁶⁴ I kdyby se tento názor ukázal jako správný, neznamenalo by to, že Japonsko ve smyslu konceptu aliance splňuje podmínku státu schopného vojensky v případě potřeby zasáhnout, ledaže existuje tajná dohoda se Spojenými státy, ve které úřadující japonská vláda výslovně garantuje, že v případě napadení svého spojence bude ignorovat svůj veřejně deklarovaný výklad ústavního omezení. Existenci takové dohody tato práce neuvažuje. Potřebou předem uzavřeného výslovného závazku se zabývají další podkapitoly, především 2.4.

2.3. Aliance počítá s určitým plněním v případě určité budoucí události

Otázka, jestli jsou strany určitého plnění v případě určité budoucí události schopny, byla rozebrána v druhé podkapitole. Zde jsou rozebrány stejné případy z hlediska toho, jestli jsou Spojené státy a Japonsko k plnění smluvně zavázány. S odkazem na předchozí podkapitoly lze již předem otázku zodpovědět tak, že pouze jeden případ obsahuje událost (*casus foederis*), která počítá s budoucím plněním.

Jak by tedy vypadaly případy výše popsané nikoliv z hlediska dovolení či zákazu, ale, a to je významný rozdíl, z hlediska povinnosti vyplývající ze smlouvy? První ze tří případů, kdy třetí strana zaútočila na americké vojenské základny na japonském území, je *casus foederis* přímo vyplývající z článku V bezpečnostní smlouvy. Obě strany by byly povinny tomuto útoku vojensky čelit.⁶⁵ Totéž platí pro útok na jakýkoliv objekt ležící na japonském území nebo kteroukoliv část území spravovaného Japonskem. Japonsko by tedy bylo povinno zasáhnout na obranu amerických základen silou. Potud je daný atribut naplňován. Nicméně spíše než obrana spojence by tato situace byla považována za obranu vlastního území. Vyplývá to z mezinárodního práva, konkrétně z principu suverenity státu nad suchozemským územím, vnitrostátními vodami a pobřežním mořem.⁶⁶

---

⁶⁴ Middlebrooks, 24.

⁶⁵ „Ozbrojený útok proti kterékoliv ze stran na území pod správou Japonska by obě strany vnímaly jako ohrožení míru a své bezpečnosti a deklarují, že by čelily společnému nebezpečí v souladu se svými ústavními předpisy a postupy.“ viz článek V Japonsko-americká bezpečnostní smlouvy (Japan-U.S. Security Treaty).

⁶⁶ Lea Brilmayer. „Land and Sea: Two Sovereignty Regimes In Search of a Common Denominator“, *Yale Law School: Faculty Scholarship Series*, 1.1. 2001,703–768, 714, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2523 (staženo 14.12. 2012).

Druhý případ se týkal útoku třetí strany směřujícího na americkou vojenskou základnu na Guamu. Na tuto situaci nedopadá žádný z článků americko-japonské bezpečnostní smlouvy a žádná povinnost Japonsku tedy nevzniká.

V posledním hypotetickém případě Severní Korea vypálila raketu letící přes japonské území na americkou základnu na Havaji. Ani zde není Japonsko povinno raketu sestřelit, ledaže by interpretovalo situaci jako ohrožení bezpečnosti vlastního území (viz podkapitola 2.2.), pak by nastala situace totožná s prvním případem.

Lze tedy shrnout, že Spojené státy americké naplňují tento atribut definice vždy, kdy se jedná o útok proti Japonsku (proti jeho suverenitě). Napadení Japonska je pro Spojené státy *casus foederis* a dává vzniknout povinnosti Spojených států plnit (přijít na pomoc) a Japonsku tím vzniká na toto plnění nárok. Spojené státy tedy bezesbytku splňují podmínku daného atributu.

Japonsko daný atribut splňuje v podstatně menším rozsahu. Z jeho pohledu lze za *casum foederis* považovat pouze napadení amerických jednotek umístěných na japonském území. Japonsku vzniká povinnost pomoci a Spojeným státům vzniká nárok na tuto pomoc. Japonsku nevzniká povinnost pomoci v žádném jiném případě, tedy ani v případě útoku na Spojené státy a jejich zámořská teritoria. V tomto ohledu je bezpečnostní smlouva z roku 1960 asymetrická.

2.4. Aliance je závazek poskytnutí pomoci v případě dané události

Tato podkapitola zkoumá, jakou podobu by závazek poskytnutí pomoci druhé straně v případě napadení měl mít. Poskytnutím pomoci se zde myslí použití vlastních sil na obranu druhého. Není důležité, jaké konkrétní jednotky a v jaké síle první strana aliance na pomoc druhé straně vyšle, ale důležité je, aby se jednalo o 1) závazek aktivního vynaložení prostředků a za 2) aby ty prostředky byly vzhledem k možnostem strany poskytující pomoc značné.

V návaznosti na předchozí dvě kapitoly se u tohoto bodu (ale pouze u tohoto!) není třeba v první části této podkapitoly zabývat všemi výše zmíněnými scénáři, ale logicky se lze omezit na ty případy, které svou povahou splňují podmínky předchozích podkapitol. Jako klíčový se jeví výklad první věty článku V bezpečnostní smlouvy z roku 1960: „Ozbrojený útok [...] by obě strany vnímaly jako ohrožení míru a své bezpečnosti a deklarují, že by čelily

společnému nebezpečí v souladu se svými ústavními předpisy a postupy.“⁶⁷ Jinými slovy, každá ze stran bere útok na druhou stranu jako útok na sebe samu a zavazuje se k jeho odrazení legální cestou. Formulace „čelit společnému nebezpečí“ (act to meet the common danger)⁶⁸ spolu s požadavkem obsaženém v článku III bezpečnostní smlouvy, aby strany udržovaly „kapacity k obraně před ozbrojeným útokem“ (capacities to resist armed attack),⁶⁹ lze jednoznačně interpretovat jako závazek aktivního vynaložení prostředků. Tímto se tento závazek odlišuje od dohod o neutralitě, které naopak zavazuje strany k nekonání, tj. nespolupracování s protivníkem druhé strany. Zde jsou povinnosti a nároky (a s nimi spojená očekávání) obou stran stejné.

Tato očekávání se výrazně neliší ani v případě druhé podmínky z hlediska konceptu aliance, tedy aby byla pomoc poskytnutá druhé straně značná. Je samozřejmě obtížné (a do jisté míry neúčelné) stanovovat přesnou míru toho, co je značné, nicméně vzhledem k tomu, že oba státy značnými obrannými kapacitami disponují, lze předpokládat, že tyto své prostředky také vynaloží. Jediná omezení na japonské straně představuje ústavní zřeknutí se práva na výkon kolektivní sebeobrany a omezení práva na sebeobranu (viz 2.2.). Z toho vyplývá, že v případě útoku na americké základny na japonském území by vynaložené prostředky na obranu druhé strany mohly být chápány pouze jako výkon práva sebeobrany, nikoliv kolektivní sebeobrany. Následně by se na tuto pomoc vztahovala ústavní omezení spojená s právem na sebeobranu podrobně rozebraná v podkapitole 2.2.

Takto by tedy omezovaly „ústavní předpisy a postupy“ Japonsko. Nabízí se otázka, zda by v případě Spojených států jejich ústavní předpisy a postupy naopak nerozšiřovaly možnosti pomoci a čelení případnému útoku. Součástí bezpečnostní strategie Spojených států byl i princip tzv. preventivní (preemptivní) sebeobrany (preemptive self-defense).⁷⁰ Přestože současná administrativa USA ve své strategické zprávě tento princip neuvádí, může zde posloužit jako příklad. Pokud by například Spojené státy zaútočily na Korejskou lidově demokratickou republiku s poukazem na to, že se chystala použít jaderné zbraně proti Japonsku, zcela jednoznačně by se nejednalo o jakékoliv plnění z bezpečnostní smlouvy.

---

⁶⁷ Čl. V, Japonsko-americká bezpečnostní smlouva (Japan-U.S. Security Treaty).

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid., čl. III.

⁷⁰ Tento princip obsahovala Národní bezpečnostní strategie USA (NSS) z roku 2002, viz „The National Strategy of the United States of America. September 2012“, Department of State, <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (staženo 19.12. 2012). NSS z roku 2010 tento princip výslovně neobsahuje a vzhledem k negativním reakcím, které uplatňování tohoto principu vyvolalo, není pravděpodobné, že se k němu USA znovu přihlásí, viz „National Security Strategy. May 2010“, The White House, http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (staženo 19.20. 2012).

Casus foederis, který americko-japonská bezpečnostní smlouva z roku 1960 předpokládá, je pouze uskutečněný nebo bezprostředně hrozící útok na japonské území. Nelze tedy na základě této smlouvy odvracet preventivně možný budoucí útok.

Požadavky atributu definice pojmu aliance uvedeného na čtvrtém místě tedy oba státy splňují s tím, že Japonsko pouze v jednom úzce vymezeném případě (čl. V bezpečnostní smlouvy) a navíc je omezeno svou ústavou (právo na sebeobranu viz 2.2.). V případě Japonska je naplňování podmínek daného atributu závislé na naplnění atributů 2 a 3.

2.5. Aliance je výslovnou dohodou

Tato podkapitola řeší otázku, zda jsou obě strany zpraveny a nade vší pochybnost přesvědčeny o existenci alianční dohody. Při aplikaci tohoto atributu na americko-japonské spojení je nutné vycházet jak z formálních projevů (americko-japonská bezpečnostní smlouva), tak i z méně formálních projevů a prohlášení odpovědných představitelů aliančních států. Dohodou se myslí smluvní ujednání a v případě Spojených států splývá dohoda s aliančním závazkem (doložka pomoci), kdežto v případě Japonska je tato dohoda *de facto* bez daného závazku, ačkoliv *de iure* existuje výjimečný případ, na který se vztahuje závazek v případě útoku na japonském území (popsaný výše viz 2.3.).

Spojené státy explicitně deklarují svůj závazek vojensky zasáhnout v případě útoku na Japonsko v bezpečnostní smlouvě z roku 1960 (článek V). Druhá strana je o existenci závazku nade vší pochybnost přesvědčena a přizpůsobuje tomu svou zahraniční a bezpečnostní politiku. V období studené války toho byla zřetelným dokladem tzv. Jošidova doktrína, jejímž základním kamenem v otázce bezpečnosti bylo právě spoléhání se na tento alianční závazek.⁷¹ V současné době sice nelze určit podobně jasně zformulované očekávání z japonské strany,⁷² nicméně nehledě na charakter očekávání lze jednoznačně dovodit přesvědčení Japonska o

---

⁷¹ Více viz např. Samuels. 29–37.

⁷² K tématu směřování japonské obranné politiky více viz protichůdné názory Michaela Auslina a Justina Logana: Michael Auslin, „Japan Awakens.“ *Foreign Policy*, 2. květen 2012, http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/05/02/japan_awakens?page=full (staženo 11.12. 2012); Justin Logan, „Japan Still Sleeps.“ *The National Interest*, 9. květen 2012, <http://nationalinterest.org/blog/the-skeptics/japan-still-sleeps-6903>, (staženo 11.12. 2012).

existenci závazku. Například bílá kniha o obraně Japonska z roku 2012 mnohokrát cituje alianční závazek jako „jeden z pilířů národní obrany“.⁷³

V mezinárodních vztazích je samozřejmě potřeba tento explicitní závazek v podobě písemné smlouvy přenést do praxe a pokud možno stvrzovat formálními i méně formálními prohlášeními. Takto při nedávném zostření sporu mezi Japonskem a Čínou ohledně ostrovů ve Východočínském moři (japonsky Senkaku, čínsky Ťiao-jü), jež mají strategický význam a jejichž okolí je bohaté mimo jiné na zemní plyn a ropu,⁷⁴ reagoval americký ministr obrany Leon Panetta. Ostrovy si nárokuje Čína, Japonsko i Taiwan, nicméně od roku 1895 jsou pod faktickou správou Japonska s výjimkou let 1945–1972, kdy tuto správu vykonávaly Spojené státy.⁷⁵ V září 2012 Leon Panetta jednoznačně potvrdil dlouhodobý postoj USA k tomuto sporu a explicitně deklaroval, že USA jsou neutrální, co se týče vlastního sporu, komu ostrovy náleží, nicméně potvrdil, že se na ně jako na japonské teritorium vztahuje článek V americko-japonské bezpečnostní smlouvy.⁷⁶ Jinými slovy, kdyby se Čína rozhodla ostrovy vojensky obsadit, USA by byly povinny tyto ostrovy bránit.

Zda by tento závazek USA skutečně dodržely je pochopitelně věc jiná (která souvisí s dalším atributem aliance zkoumaným v podkapitole 2.6.). Japonsko jako strana aliance je však nade vše pochybnost zpravena o existenci dohody obsahující alianční závazek. Poskytuje nicméně Japonsko stejnou jistotu i druhé straně?

Nikoliv ve stejné míře. Japonsko poskytuje Spojeným státům výslovný závazek vojenské pomoci pouze v jednom případě, kterým je útok proti americkým jednotkám umístěným na japonském území.⁷⁷ Jakýkoliv jiný závazek lze vyvozovat pouze implicitně především z (explicitně) deklarovaných společných zájmů a hodnot jako demokracie, právní stát, mír v regionu apod.⁷⁸ Výše zmíněné vnější projevy dohody (bezpečnostní smlouva, formální prohlášení) jsou, co se týče aliančního závazku, jednostranné. Japonsko se výslovně nezavazuje k pomoci v případě útoku na území nebo teritorium USA. Skutečný problém tedy

---

⁷³ „Defense of Japan (Annual White Paper), 220.

http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2011/32Part3_Chapter2_Sec1.pdf (staženo 29.12. 2012).

⁷⁴ Martin Lohmeyer, *The Diaoyu/Senkaku Islands Dispute: Questions of Sovereignty and Suggestions for Resolving the Dispute* (Canterbury: Faculty of Law, University of Canterbury, 2008), 11, http://ir.canterbury.ac.nz/bitstream/10092/4085/1/thesis_fulltext.pdf (staženo 7.10. 2012).

⁷⁵ Více o sporu viz Middlebrooks, 77–84.

⁷⁶ „Joint Press Conference with Secretary Panetta and Japanese Minister of Defense Morimoto from Tokyo, Japan“, Department of Defense, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=5114> (staženo 14.12. 2012).

⁷⁷ „Ozbrojený útok proti kterékoliv ze stran na území pod správou Japonska by obě strany vnímaly jako ohrožení míru a své bezpečnosti a deklarují, že by čelily společnému nebezpečí v souladu se svými ústavními předpisy a postupy.“ viz článek V bezpečnostní smlouvy.

⁷⁸ Defense of Japan (Annual White Paper), „Strengthening of the Japan–U.S. Security Arrangements“, 220, http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2012/31_Part3_Chapter2_Sec1.pdf (poslední přístup 12.12. 2012).

není v implicitně vyjádřeném aliančním závazku, ale v neexistenci širšího aliančního závazku ze strany Japonska jako takového.

Odpověď na položenou otázku potom zní: Spojené státy naplňují tento atribut zcela, Japonsko ho vyjma jednoho specifického případu naplňovat ani nemůže. V dohodě explicitně deklaruje pouze společné zájmy a zavazuje se ke spolupráci, ale nezavazuje se vojensky v případě potřeby zasáhnout. Alianční závazek tak mohou Spojené státy oproti Japonsku dovozovat pouze implicitně.

2.6. Aliance představuje závazek

Zatímco prvních pět atributů konceptu aliance kladlo na strany nároky co do povahy smluvních ujednání a schopnosti těmito ujednáním dostát, podkapitoly 2.6. až 2.8. se zaměřují na otázku vlivu spojenectví na očekávání jednotlivých stran a na formování tzv. aliančních dilemat. Tato podkapitola porovnává realitu americko-japonského bezpečnostního spojenectví s důležitým rysem konceptu aliance – jeho relativní vratkostí. Relativní vratkostí se myslí určitá nejistota, zda daný závazek druhá strana dodrží, nikoliv nejistota, zda nastane událost, se kterou je alianční závazek spojen (viz 2.8.).

Aliance představuje závazek. Jako každý závazek i americko-japonské spojenectví by mělo podléhat principu *pacta sunt servanda* (smlouvy mají být plněny), který říká, že primárním stavem, který se předpokládá, je dodržení závazku, nicméně zároveň implicitně připouští možnost jeho nedodržení – porušení. Alianční závazky, stejně jako smlouvy mezi státy obecně trpí z povahy věci nedostatkem účinných sankcí za jejich porušení. Jinými slovy jejich dodržení nelze účinně vynutit. Nabízí se tedy otázka, proč vůbec státy mezinárodní smlouvy (alianční závazky) dodržují?⁷⁹ Realistická škola říká, že státy dodržují alianční závazky pouze tehdy, slouží-li to jejich národním zájmům.⁸⁰ Jinými slovy, změna národních zájmů s sebou téměř automaticky přináší i změnu zahraničně-politických priorit a tedy možné

---

⁷⁹ K této otázce obecně viz Harold Hongju Koh, „Why Do Nations Obey International Law?“, *Yale Law School: Faculty Scholarship Series. Paper 2101*, 1.1. 1997: 2599–2659, http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2897&context=fss_papers (staženo 20.12. 2012).

⁸⁰ Např. Rene Guilherme S. Medrado, „Renegotiating Remedies in the WTO: A Multilateral Approach“, *Wisconsin International Law Journal* 22, č. 2 (2012): 323–391, <http://hosted.law.wisc.edu/wordpress/wilj/files/2012/02/medrado.pdf> (staženo 20.12. 2012).

neplnění závazků plynoucích z původních dohod. Takovéto pojetí je základním vysvětlením relativní vratkosti aliancí.⁸¹

S tímto rysem aliancí je spojena také otázka důvěry. Každá strana aliance podstupuje při svém jednání dvě rizika, která jsou vůči sobě v postavení téměř nepřímé úměry, tj. pokud strana svým jednáním snižuje pravděpodobnost jednoho jevu, zvyšuje tím pravděpodobnost výskytu jevu druhého. Jde o tzv. riziko „opuštění“ (*risk of abandonment*), při kterém strana riskuje, že bude svým spojencem opuštěna, a tzv. riziko „chycení do pastí“ (*risk of entrapment*), kdy strana riskuje zapletení se do konfliktu svého spojence.⁸² Opuštění může v praxi nabýt tří forem: strana aliance může 1) vystoupit z dosavadní aliance, 2) vstoupit do jiné nepřátelské aliance, nebo 3) neplnit alianční závazek. Riziko opuštění oproti tomu nabývá zpravidla jedné formy: strana aliance zatáhne partnerskou stranu do konfliktu, na kterém nemá druhá strana zájem. K takovému případu dochází většinou tehdy, když jedné straně záleží na zachování aliance více, než na nákladech spojených s poskytnutím pomoci straně druhé.⁸³

Jak se tato dilemata projevují v praktické rovině americko-japonského spojení? V případě Spojených států, jakožto silnější strany spojení (jak bylo z části demonstrováno v předchozích kapitolách), je riziko chycení do pastí v podobě konfliktu Japonska se třetí stranou vyšší, než riziko, že Japonsko z „aliance“ vystoupí. V současnosti to lze dobře ilustrovat například na sporu Japonska s Čínou o souostroví Senkaku, stručně zmíněném v předchozí podkapitole (2.6.) této práce. Spojené státy svým aliančním závazkem vůči Japonsku riskují chycení do pastí v konfliktu Japonska s Čínou. Možnost opuštění Japonskem ve formě vypovězení bezpečnostní smlouvy z roku 1960 je v kontextu současné japonské zahraniční politiky velmi nepravděpodobná. Japonsko nemůže upřít Spojeným státům právo na umístění vojenských základen na svém území jinak, než vypovězením smlouvy (podle článku X).⁸⁴ Bez ochrany Spojených států by Japonsko muselo navýšit svůj obranný rozpočet a pravděpodobně by se muselo vyzbrojit jadernými zbraněmi.⁸⁵

Japonsko balancuje mezi oběma těmito scénáři v různých rovinách v mnohem vyšší míře. Ve sporu o souostroví Senkaku riskuje možnost, že Spojené státy svůj výslovný závazek

---

⁸¹ Nicméně na případ Spojených států a Japonska se lépe hodí teorie, která akcentuje provázanost tohoto aliančního závazku s vnitrostátním právem a vnitřní politikou, viz Koh, 2603.

⁸² Kantor, 52.

⁸³ Ibid., 51.

⁸⁴ Viz Japonsko-americká bezpečnostní smlouva.

⁸⁵ Viz Samuels, 151.

pomoci v případě napadení nesplní.⁸⁶ Jinou formu opuštění riskuje Japonsko dlouhodobě v případě, že se nezapojí do amerických (koaličních) zahraničních misí, jak po něm Spojené státy žádají.⁸⁷ Na druhou stranu právě otevřeností vůči užší koaliční spolupráci Japonsko riskuje chyčení do pastí a zapletení se do případného konfliktu vedeného Spojenými státy s třetí stranou.⁸⁸ Tento scénář však předpokládá odstranění ústavních překážek pro výkon práva kolektivní sebeobrany.

Cílem této podkapitoly nebylo popsat mezinárodně politické vztahy v daném regionu, ale na konkrétních příkladech demonstrovat přítomnost typických aliančních dilemat ve zkoumaném spojení. Americko-japonské spojení tedy zcela jednoznačně naplňuje znaky aliance popsané v úvodu této podkapitoly – je relativně vratké a obě strany trpí při rozhodování dilematy typickými pro aliance. Nakolik jsou tato dilemata vzájemná, řeší následující podkapitola.

2.7. Závazek vyplývající z alianční dohody je vzájemný

Tato podkapitola shrnuje závěry z předchozích kapitol a zkoumá vzájemnost aliančního závazku v americko-japonském spojení. Definice konceptu aliance se atributem vzájemnosti odlišuje od jednostranné garance spojení, kdy jedna strana riskuje pouze nebezpečí chyčení se do pastí válečného konfliktu druhé strany a druhá strana riskuje jen to, že ji první strana opustí. Ještě předtím, než bude diskutována vzájemnost či jednostrannost přítomných dilemat, je třeba podrobněji rozebrat otázku, zda jsou i předchozí atributy konceptu aliance naplňovány vzájemně, či nikoliv.

Spojené státy jsou schopny legálně dostát aliančnímu závazku, Japonsko je v tomto značně omezeno a není schopno vyjma japonského území legálně vojensky zasáhnout. Spojené státy jsou povinny na základě bezpečnostní smlouvy dostát aliančnímu závazku, Japonsko *de facto* nikoliv, s výjimkou jediného případu, kdy je *de iure* povinno splnit závazek v případě napadení vlastního území. Spojené státy svůj alianční závazek výslovně deklarují,

---

⁸⁶ Takovýto názor zastává např. profesor Yabuki Susumu z Jokohamské univerzity ve své knize チャイメリカ—米中結託と日本の進路 (pouze japonsky, Chimerica: americko-čínská tajná dohoda a japonská volba), viz Stephen Harner, „Is the U.S. Committed to Defend the Senkakus? Text of Article 5 of the U.S.-Japan Treaty“, *Forbes*, 2012, <http://www.forbes.com/sites/stephenharner/2012/09/23/is-the-u-s-committed-to-defend-the-senkakus-text-of-article-5-of-the-u-s-japan-treaty/> (staženo 20. 12. 2012).

⁸⁷ Viz Samuels, 151, nebo Middlebrooks, 25.

⁸⁸ Přestože USA a Japonsko mají v podstatě „společné zájmy“, více viz Samuels, 152.

Japonsko s výjimkou onoho jediného případu nikoliv. A konečně u Spojených států je mnohem silnější strach z chycení do pastí a obavy z opuštění jsou velmi malé. Japonsko svým jednáním balancuje od jednoho rizika ke druhému s tím, že riziko opuštění lze pozorovat ve dvou z jeho tří možných forem (viz předchozí podkapitola).

Požadavek vzájemnosti konceptu aliance spočívá v tom, že členové aliance musí počítat jak s určitou výhodou v podobě získání pomoci v případě nouze, tak s možnou nevýhodou v podobě rizika zapletení se do válečného konfliktu druhé strany. Z výše uvedeného však vyplývá, že Spojené státy nemohou počítat s výhodou v podobě získání pomoci (vyjma jednoho úzce vymezeného případu, který se navíc překrývá s obranou vlastního území), ale naopak počítají spíše s nevýhodou v podobě rizika zapletení se do konfliktu Japonska a třetího státu. Zástupnou výhodou pro Spojené státy bylo v době vzniku smlouvy strategické umístění svých jednotek na japonském území, nicméně je otázka, je-li tomu tak i v současnosti.⁸⁹

Japonsko může počítat se získáním pomoci v případě napadení (podle článku V bezpečnostní smlouvy), ale ve stejné míře rozhodně nemusí počítat s nevýhodou, že bude chyceno do pastí v konfliktu Spojených států. Taková možnost je vzhledem k současným ústavním omezením velmi malá. I pokud počítáme například účast japonských SDF na nebojových misích ve válce v Iráku⁹⁰ jako zapletení či chycení do pastí, je toto riziko v porovnání se Spojenými státy (opět je třeba zdůraznit: za stávajících podmínek) malé.

V tomto kontextu vyvstává otázka tzv. „vezení se zadarmo“ (*free/cheap riding*). Jedná se o diskuzi, která porovnává náklady na národní obranu a užitek ze spojenectví, přičemž na základě tohoto porovnání je za „free ridera“ označeno většinou Japonsko,⁹¹ i když stejná otázka, byť jen velmi okrajově, byla v rámci tohoto diskurzu položena ohledně role Spojených států.

Samotná otázka přesahuje téma zkoumané v této práci a její zodpovězení záleží z velké části na tom, jaká hodnota se jednotlivým výhodám a nevýhodám přiřadí. Přesto je nutno ji alespoň ve spojitosti se zkoumaným tématem aliance stručně nastínit.

---

⁸⁹ Podrobněji např. Calder, 217.

⁹⁰ Natsuyo Ishibashi, „The Dispatch of Japan's Self-Defense Forces to Iraq: Public Opinion, Elections, and Foreign Policy“, *Asian Survey* 47, č. 5, (10/2007): 766–789, <http://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2007.47.5.766> (poslední přístup 9.12. 2012).

⁹¹ Podrobněji k této otázce za minulé století viz Jeffrey Frankel a Miles Kahler, „Foreign Aid and Burdensharing: Is Japan Free Riding to a Coprosperity Sphere in Pacific Asia?“, in *Regionalism and Rivalry: Japan and the United States in Pacific Asia*, ed. Shafiqul Islam, (Chicago: The University of Chicago Press, 1993), 321–390 <http://www.nber.org/chapters/c7842.pdf> (staženo 23.12. 2012).

Je Japonsko tzv. free rider? Obecně panuje shoda, že v období studené války jím bylo,⁹² ačkoliv lze najít i nesouhlasné argumenty. Hlavní nesouhlasný argument se zakládá především na různých účelových vyčísleních japonských výdajů na obranu, které se při sečtení veškerých položek údajně pohybují okolo tří předních míst na světě. Tento argument lze však snadno vyvrátit tvrzením, že nasazení životů příslušníků ozbrojených sil se nedá srovnávat se sebevětšími finančními výdaji. Dalším zajímavým argumentem, který odmítá nařčení, že se Japonsko „veze zadarmo“, je tvrzení, že pokud by měla být zachována vzájemnost a reciprocita, měly by být japonské SDF rozmístěny na území Spojených států, aby je mohly bránit. Nicméně lze pochybovat, zdali tento argument není příliš teoretický a zdali nepostrádá souvislosti s legálním statutem SDF stejně jako s aktuální bezpečnostní situací v regionu.⁹³

Jsou Spojené státy tzv. free rider? Tato otázka se v akademických kruzích neklade příliš často a argumenty pro kladnou odpověď většinou nemají širší podporu. Velmi často akcentují právě práva Spojených států bezplatně využívat japonského území pro své základny. Není však pochyb, že je to právě stabilita v regionu, která Japonsku zajišťuje relativní ekonomickou prosperitu.⁹⁴

Závěrem lze shrnout, že americko-japonské spojení má materiálně mnohem blíže k jednostranné garanci spojení, než k alianci. Je tomu tak především proto, že mu chybí důležitý atribut – vzájemnost aliančního závazku. Přesto se v mnohém alianci podobá, dokonce v jednom velmi úzce vymezeném případě (viz 2.3.) naplňuje většinu atributů stanovené definice aliance.

2.8. Není jisté, že k budoucí události skutečně dojde

Tato podkapitola zkoumá jeden z nejdůležitějších atributů aliance, který je záměrně v této práci rozebírán jako poslední. Jedná se o praktickou vlastnost, která americko-japonskému spojení schází. Aby obranná aliance mohla plnit svoji úlohu v mezinárodních vztazích, především svou odstrašovací funkci (*deterrence*),⁹⁵ je důležité, aby byl alianční

---

⁹² Viz Samuels, 6.

⁹³ Sakurada, 6.

⁹⁴ Ibid., 6.

⁹⁵ Více viz Jesse C. Johnson, Brett Ashley Leeds a Ahra Wu. *Alliance Characteristics and Extended General Deterrence*. APSA 2012 Annual Meeting Paper, 2012, <http://ssrn.com/abstract=2107207> (staženo 23.12. 2012).

závazek spojen s určitou událostí, u níž není jisté, že k ní dojde. Tímto se aliance liší od různých koalic a spojení, které se tvoří v očekávání určitého rozhodnutí, o němž se ví, že v budoucnu nastane a ví se i kdy, nebo v reakci na již započatý konflikt.

Je to právě prvek nejistoty, který je velmi důležitým atributem aliance, protože je značný rozdíl mezi závazkem plnění pro případ, který nemusí nastat, a závazkem pro případ, který zcela jistě nastane. Například pokud se stát přidá k válčící straně, je jasné, že se tím zapojuje do konfliktu, kdežto pokud by vstoupil do aliance, možnost zapojení do konfliktu se nemusí nutně realizovat. Aliance je tedy oproti různým typům „ad hoc“ spojení mnohem silnější a vyžaduje od obou stran významný závazek namířený do budoucna.

V návaznosti na závěr podkapitoly 2.2. je třeba zdůraznit, že pro koncept aliance (a pro téma této práce samotné) je irelevantní fakt, na který je často poukazováno,⁹⁶ a sice že v případě vypuknutí konfliktu většího rozsahu, nebo dokonce světové války, by Japonsko pravděpodobně přišlo Spojeným státům na pomoc. Může to dokládat například určité přímknutí se ke svému spojenci ze strany Japonska v návaznosti na události po 11. září 2001.⁹⁷

Aktuální situace spojuje nedostatky z japonské strany u dvou výše popsaných atributů. Dokud není jisté, že alianční událost (*casus foederis*) nastane, alianční závazek není explicitní a Spojené státy nemohou bezpečně s Japonskou pomocí počítat. Jakmile alianční událost nastane a Japonsko se rozhodne svůj implicitní závazek splnit, učiní tak nikoliv na základě aliančního závazku, ale bude podle svého uvážení reagovat na vzniklou situaci (nebo v jejím očekávání).

Závažnost tohoto nedostatku je dobře patrná především z pohledu Spojených států. Při existenci výslovného aliančního závazku (oproti možné ad hoc koalici) se uplatňuje odstrašující funkce aliance, díky které by se vzniklému konfliktu dalo předejít. Samotná existence závazku směřujícího do budoucna, která není jistá, by v ideálním případě mohla možný konflikt odvrátit. To samé platí pro japonské právo na kolektivní sebeobranu – Spojené státy a mezinárodní společenství nemůže dopředu s Japonskou účastí počítat. K vyslání SDF na misi (samozřejmě nevojovou) je vždy zapotřebí zvláštního zákona, který podrobně vymezí jejich roli a působnost.⁹⁸

---

⁹⁶ Např. Taoka Šundži, viz Sakurada, 5.

⁹⁷ Kurt M. Campbell, Nirav Patel a Richard Weitz. *The Ripple Effect: Japan's Responses to the Iraq War* (Washington, DC: Center for a New American Security, 2008), <http://www.cnas.org/node/181> (staženo 26.12. 2012).

⁹⁸ *Ibid.*, 13.

Stejně jako u většiny předchozích atributů aliance zkoumaných ve druhé kapitole i zde lze konstatovat, že americko-japonské spojení dané podmínky nenaplnuje, respektive naplňuje pouze jednostranně. Spojené státy zkoumanou podmínku naplňují svým aliančním závazkem z článku V bezpečnostní smlouvy z roku 1960. Japonsko ji naplňuje opět pouze v jednom úzce vymezeném případě (rovněž článek V smlouvy), jinak nikoliv. Logicky to vyplývá z toho, že nenaplnuje ani atributy v ostatních podkapitolách. V případě Japonska je tedy naplňování atributu zkoumaného v této podkapitole závislé na splnění atributů ostatních (viz závěr).

Závěr

Asymetrická aliance

Ze závěrů předchozích podkapitol plyne, že současné americko-japonské spojení v sedmi případech z osmi nesplňuje podmínky stanovené atributy konceptu aliance definovaného v první kapitole. Pokud k tomuto jevu dochází, je to vždy ze strany Japonska. Typ aliance, kde jedna strana získává pouze výhodu ochrany (Japonsko) a druhá strana získává určitou jinou výhodu než zajištění bezpečnosti (např. umístění svých jednotek na území první strany), se označuje jako asymetrická aliance.⁹⁹ Asymetrická aliance je v mezinárodních vztazích relativně rozšířeným jevem. Asymetrických aliancí lze najít více než těch symetrických a mají i trvalejší charakter. Jsou však těžko uchopitelné a nelze je dobře typizovat.¹⁰⁰ Je tedy nutné zkoumat tento typ aliancí případ od případu.

V případě americko-japonského spojení lze tuto asymetrii chápat primárně jako asymetrii postavení obou států – Japonsko zjevně nedosahuje statutu a velmocenského postavení Spojených států.¹⁰¹ Tato asymetrie se potom sekundárně přenáší i do jejich spojeneckých ujednání a závazků. Pro zodpovězení výzkumné otázky, v čem spočívá asymetričnost americko-japonského spojení, je potřeba nejprve shrnout, jaké atributy konceptu aliance Japonsko nesplňuje.

Povaha aliance

Jak už bylo řečeno výše, americko-japonské spojení nenaplnuje atributy pojmu aliance stanovené v první kapitole. Pouze v jediném případě se jedná o výslovnou dohodu mezi státy v oblasti národní bezpečnosti, ve které se USA a Japonsko zavazují k poskytnutí vzájemné pomoci ve formě vynaložení značných prostředků v případě určité budoucí události. Pouze pro budoucí událost, ke které má dojít na japonském území, se alianční závazek jeví jako vzájemný, konkrétně jde o případ napadení Japonska třetí stranou. Jedná se tedy o velmi úzký výřez rozsáhlého množství scénářů, které by pojem aliance mohl postihovat. Nadto je tento úzký výřez z japonské strany omezen dvěma faktory. Zaprvé uplatněním principu

---

⁹⁹ James D. Morrow, „An Alternative to the Capability Aggregation Model of Alliances.“ *American Journal of Political Science* 35, 4 (1991): 904–933, 911, <http://www.jstor.org/stable/2111499> (staženo 23.12. 2012).

¹⁰⁰ James D. Morrow, „Alliances: Why Write Them Down?“ *Annual Review of Political Science* 3, (2000): 63–83, 79, <http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.3.1.63> (staženo 23.12. 2012).

¹⁰¹ Např. Joseph S Nye. „The Twenty-First Century Will Not Be a “Post-American” World“, *International Studies Quarterly* 56, č. 1 (2012): 215–217, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2478.2011.00698.x/pdf> (staženo 23.12. 2012).

suverenity a nedělitelnosti státního území (viz 2.3.) splývá tento závazek s „běžnou“ obranou vlastního území (viz 2.2.) a zadruhé stále částečně podléhá ústavním sebeomezením Japonska.

Vzhledem k výše uvedenému nelze označit tento unikátní případ za vypovídající o realitě americko-japonského spojení. Nicméně z hlediska přisouzení konkrétního významu tomuto případu není až tak nepřesné označovat toto spojení jako alianci (Pacific Alliance, apod.).

Závěry osmi podkapitol lze shrnout následovně:

- 1) Ano, americko-japonské spojení spadá převážně do oblasti národní bezpečnosti.
- 2) Spojené státy jsou schopny legálně dostát aliančnímu závazku, Japonsko je v tomto ohledu značně omezeno a není schopno vyjma japonského území legálně vojensky zasáhnout.
- 3) Spojené státy jsou povinny z bezpečnostní smlouvy dostát aliančnímu závazku, Japonsko *de facto* nikoliv, s výjimkou onoho jediného případu, kdy je *de iure* povinno splnit závazek v případě napadení vlastního území.
- 4) Spojené státy se zavazují k aktivnímu vynaložení značných prostředků k obraně druhého, Japonsko pouze v jednom stejném případě, který je zmíněn výše. Nicméně tento atribut je zcela závislý na existenci aliančního závazku (atributy 2 a 3).
- 5) Spojené státy svůj alianční závazek výslovně deklarují, Japonsko s výjimkou jediného případu nikoliv. Tento atribut je rovněž závislý na existenci aliančního závazku.
- 6) U Spojených států je mnohem silnější strach z chycení do pastí a obavy z opuštění jsou velmi malé. Japonsko svým jednáním balancuje od jednoho rizika ke druhému s tím, že riziko opuštění lze pozorovat ve dvou z jeho tří možných forem. Do tohoto atributu se promítá mimo asymetrie alianční dohody také specifická asymetrie stran aliance jako států.
- 7) Také tento atribut není naplňován především kvůli asymetrické povaze spojení. Chybí zde požadavek vzájemnosti, Spojené státy Japonsku jednostranně garantují svůj alianční závazek. Příslušná podkapitola výstižně shrnuje důvody, proč není koncept aliance naplňován – závazek není vzájemný.
- 8) Podmínka nejisté budoucí události opět závisí přímo na existenci aliančního závazku ze strany Japonska. Ze strany Spojených států je tato podmínka splněna. Tento atribut, respektive jeho nesplnění, je značným nedostatkem současného americko-japonského spojení.

Z výše shrnutých poznatků lze vyvozovat, že americko-japonské spojení se materiálně blíží spíše jednostranné garanci spojení, než alianci. Je však zjevné, že základní podmínkou *sine qua non* je schopnost Japonska vykonávat své právo na kolektivní sebeobranu (atribut 2).

Na atributu 2 je nepřímo závislý atribut 3 a na atributu 3 jsou potom závislé ostatní atributy pojmu aliance. Tedy, existence vzájemného aliančního závazku je podmíněna schopností Japonska vykonávat právo na kolektivní sebeobranu. Na existenci závazku určitého plnění (atribut 3) je potom závislá podoba tohoto plnění (4), skutečnost, zda je výslovné, či implicitní (5), na jeho základě lze stanovit pravděpodobnost, že bude závazek splněn (6), lze vyžadovat jeho vzájemnost (7) a formulovat budoucí událost, se kterou je plnění spojeno, tak, aby nebylo jisté, zda k ní dojde (8).

Bylo by však nesprávné tvrdit, že by stačilo naplnit jeden atribut a z jednostranného spojení by se automaticky stala aliance. Je sice pravděpodobné, že pokud by odpadla překážka v podobě omezení atributu 2, povaha aliance by v podstatě závisela na revizi bezpečnostní smlouvy z roku 1960, ta by však samozřejmě nebyla automatická. Odbourání této překážky¹⁰² by mělo za následek pouze účinnější možnost výkonu práva na sebeobranu, popřípadě práva na kolektivní sebeobranu¹⁰³ a pravděpodobně by také posílilo implicitní chápání aliančního závazku (viz 2.5). Samotná podoba aliance by však stále závisela na případné revizi bezpečnostní smlouvy z roku z 1960.

Hypotetické naplnění druhého atributu konceptu aliance by tedy spojení se Spojenými státy nemuselo nutně ovlivnit, nebo naopak, mohlo by začít Spojeným státům v regionu konkurovat. Podrobná analýza této otázky ovšem přesahuje rozsah výzkumného tématu této práce.

S ohledem na výše uvedené lze tedy shrnout, že americko-japonské spojení nenaplnuje, kromě skutečnosti, že spadá do oblasti národní bezpečnosti, žádný z daných atributů pojmu aliance. Důvodem je jeho asymetrická povaha, způsobená nenaplněním atributů pojmu pouze ze strany Japonska, konkrétně jeho neschopností výkonu práva na kolektivní sebeobranu. Výkonu tohoto práva brání současný výklad článku 9 japonské ústavy.

---

¹⁰² Nehledě na to, zda by to bylo cestou změny ústavy, nebo extenzivnější interpretací článku 9.

¹⁰³ Změnila by se interpretace vzhledem k „ústavním předpisům a postupům“.

Resumé

Tato práce má za cíl odpovědět na následující výzkumné otázky: V jakých ohledech prakticky nenaplnuje americko-japonské spojení (U.S.-Japan Alliance) stanovený pojem aliance? V čem lze spatřovat jeho asymetričnost? Tato práce se snaží potvrdit hypotézu, že americko-japonské spojení nenaplnuje znaky pojmu aliance kvůli své asymetrické povaze. Tuto specifickou asymetrii způsobují zásadní ústavně-politické překážky na straně Japonska.

První kapitola se věnuje teoretickému rozboru pojmu aliance, který je stěžejní pro celou práci, a výkladu jeho jednotlivých atributů. Pojem aliance autor chápe jako nejužší typ bezpečnostního spojení. Takto úzce definovaný pojem aliance umožňuje snazší aplikaci na konkrétní případ americko-japonského bezpečnostního spojení a umožňuje určit jeho povahu v závislosti na tom, do jaké míry naplňuje jednotlivé atributy definovaného pojmu.

Ve druhé kapitole je analyzována povaha americko-japonského spojení podle jednotlivých atributů definice pojmu aliance. V podkapitolách je každý atribut aplikován na realitu daného spojení jako celku, stejně jako na jeho strany – Spojené státy a Japonsko.

Závěr této práce hodnotí, do jaké míry se americko-japonské spojení dá označit za alianci podle výše zmíněné definice. Dále logicky uspořádává výsledky výzkumu z druhé kapitoly a potvrzuje stanovenou hypotézu. Nakonec je označen hlavní nedostatek zkoumaného spojení bránící mu v naplnění daných znaků aliance, kterým je neschopnost Japonska vykonávat své právo na kolektivní sebeobranu.

Summary

This thesis aims to provide an answer to the following research questions: In which respects the U.S.-Japan Alliance does not comply with the set concept of alliance? In which aspects can we find the alliance asymmetrical? The thesis tries to corroborate the hypothesis that the U.S.-Japan Alliance does not meet the attributes of the concept of alliance because of the lack of symmetry in its nature. This specific asymmetry is caused by fundamental constitutional barriers on the part of Japan.

The first chapter focuses on the theoretic analysis of the concept of alliance, which is essential for the thesis, and explains its specific attributes. The „alliance” concept is being understood as the tightest type of a security alliance. This narrow definition enables its application to the specific case of the U.S.-Japan security Alliance and determines to what degree it meets the attributes of the concept.

The second Chapter analyses the U.S.-Japan Alliance on the basis of specific attributes of the concept of alliance. Each attribute is applied to the reality of the alliance as a whole as well to its parts – the U.S. and Japan.

The conclusion of the paper assesses to what extent the U.S.-Japan Alliance corresponds to the definition of an alliance as set above. It discusses results of the research from the second chapter on the logical basis and confirms the stated hypothesis. Finally the thesis indicates the main shortcoming of the alliance that is preventing it from being a fully symmetrical military alliance, i.e. the inability of Japan to execute its right to collective self-defence.

Použité zdroje:

1. Primární

„Americko-japonská dohoda o právním postavení sil (Agreement under Article VI of the Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America, Regarding Facilities and Areas and the Status of United States Armed Forces in Japan, SOFA)”, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <http://www.mofa.go.jp/mofaj/area/usa/sfa/pdfs/fulltext.pdf> (staženo 12.12. 2012).

„Charta OSN“, United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> (staženo 14.12. 2012).

„Defense of Japan (Annual White Paper). The Basic Concepts of Japan’s Security and Defense Policy: *The Constitution and the Right of Self-Defense*“, Ministry of Defense of Japan, http://www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/pdf/2012/18_Part2_Chapter1_Sec2.pdf (staženo 12.12. 2012).

„Japan-U.S. Security Treaty (dále japonsko-americká bezpečnostní smlouva)“, Ministry of Foreign Affairs of Japan, <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html> (staženo 4.12. 2012).

„Joint Press Conference with Secretary Panetta and Japanese Minister of Defense Morimoto from Tokyo, Japan“, Department of Defense, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=5114> (staženo 14.12. 2012).

„National Security Strategy. May 2010“, The White House, http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (staženo 19.12. 2012).

„The National Strategy of the United States of America. September 2012“, Department of State, <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (staženo 19.12. 2012).

„Ústava Japonska, hl. II, čl. 9“, The Solon Law Archive, http://www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html#CHAPTER_II (staženo 11.12. 2012).

2. Sekundární

Monografie

Berg-Schlosser Dirk a Stammen Theo, *Úvod do politické vědy* (Praha: ISE, 2000).

Calder Kent E., *Pacific Alliance: Reviving U.S.-Japan Relations* (New Haven: Yale University Press, 2010).

Hackett James, *The Military Balance 2011* (Taylor & Francis Group, 2011).

Menon Rajan, *The End of Alliances* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2007).

Middlebrooks William C., *Beyond Pacifism: Why Japan Must Become a Normal Nation (PSI Reports)* (Westport (CT): Praeger Security International, 2008).

Kratochvíl Petr, *Slovník teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Oeconomica, 2006).

Oros Andrew L., *Normalizing Japan: Politics, Identity and the Evolution of Security Practice (Studies in Asian Security)* (Stanford (CA): Stanford University Press, 2008).

Samuels Richard J., *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia (Cornell Studies in Security Affairs)* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007).

Snyder Glenn H., *Alliance Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007).

Thúkydidés, *Dějiny války peloponéské* (Praha: Odeon, 1977).

Togo Kazihiko, *Japan's Foreign Policy, 1945–2009: The Quest for a Proactive Policy* (Leiden: Brill, 2010).

Kapitoly v monografiích

Bergsmann Stefan, „The Concept of Military Alliance“, in *Small States and Alliances*, ed. Erich Reiter a Heinz Gärtner (Springer, 2001),
http://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/05_small_states_04.pdf (staženo 28.4. 2012).

Články v odborných časopisech

Beer Lawrence W., „Peace in Theory and Practice Under Article 9 of Japan's Constitution“, *Marquette Law Review* 81, č. 3 (1998): 815–830.

Brilmayer Lea. „Land and Sea: Two Sovereignty Regimes In Search of a Common Denominator“, *Yale Law School: Faculty Scholarship Series*, 1.1. 2001, http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/2523 (staženo 14.12. 2012).

Daizo, Sakurada, *For Mutual Benefit: The Japan-US Security Treaty: From a Japanese Perspective* (Centre for Strategic Studies: Victoria University of Wellington, 1997), http://www.victoria.ac.nz/css/docs/Working_Papers/WP07.pdf (staženo 20.12. 2012).

Frankel Jeffrey a Kahler Miles, „Foreign Aid and Burdensharing: Is Japan Free Riding to a Coprosperity Sphere in Pacific Asia?“, in *Regionalism and Rivalry: Japan and the United States in Pacific Asia*, ed. Shafiqul Islam, (Chicago: The University of Chicago Press, 1993), <http://www.nber.org/chapters/c7842.pdf> (staženo 23.12. 2012).

Harner Stephen, „Is the U.S. Committed to Defend the Senkakus? Text of Article 5 of the U.S.-Japan Treaty“, *Forbes*, 2012, <http://www.forbes.com/sites/stephenharner/2012/09/23/is-the-u-s-committed-to-defend-the-senkakus-text-of-article-5-of-the-u-s-japan-treaty/> (staženo 20.12. 2012).

Ishibashi Natsuyo, „The Dispatch of Japan's Self-Defense Forces to Iraq: Public Opinion, Elections, and Foreign Policy“, *Asian Survey* 47, č. 5, (10/2007): 766–789, <http://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2007.47.5.766> (poslední přístup 9.12. 2012).

Koh Harold Hongju, „Why Do Nations Obey International Law?“, *Yale Law School: Faculty Scholarship Series. Paper 2101*, 1. 1 1997: 2599-2659, http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2897&context=fss_papers (staženo 20.12. 2012).

Mansfield Mike, „The U.S. and Japan: Sharing Our Destinies“, *Foreign Affairs* 68, č. 2 (1989): 3–15.

Medrado Rene Guilherme S., „Renegoriating Remedies in the WTO: A Multilateral Approach“, *Wisconsin International Law Journal* 22, č. 2 (2012): 323–391, <http://hosted.law.wisc.edu/wordpress/wilj/files/2012/02/medrado.pdf> (staženo 20.12. 2012).

Morrow James D., „Alliances: Why Write Them Down?“, *Annual Review of Political Science* 3, (2000): 63–83, 79, <http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.3.1.63> (staženo 23.12. 2012).

Morrow James D., „An Alternative to the Capability Aggregation Model of Alliances.“ *American Journal of Political Science* 35, 4 (1991): 904–933, <http://www.jstor.org/stable/2111499> (staženo 23.12. 2012).

Nye Joseph S. „The Twenty-First Century Will Not Be a ‘Post-American’ World“, *International Studies Quarterly* 56, č. 1 (2012): 215–217, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2478.2011.00698.x/pdf> (staženo 23.12. 2012).

Johnson Chalmers, „Blueprint for a New Japan: The Rethinking of a Nation. by Ichiro Ozawa, Louisa Rubinien, reviewed by Chalmers Johnson“, *Monumenta Nipponica* 49, č. 3 (1994): 379–381.

O’Connell Mary Ellen, *The Myth of Preemptive Self-Defense* (Washington, DC: The American Society of International Law, 2002), <http://www.asil.org/taskforce/oconnell.pdf> (staženo 19.12. 2012).

Panton Michael A., „Politics, Practice and Pacifism: Revising Article 9 of the Japanese Constitution“, *Asian-Pacific Law & Policy Journal* 11, č. 2 (2010): 163–217, <http://connection.ebscohost.com/c/articles/55250935/politics-practice-pacifism-revising-article-9-japanese-constitution> (staženo 29.12. 2012).

Rasch Bjørn Erik, *Foundations of Constitutional Stability: Veto Points, Qualified Majorities, and Agenda-Setting Rules in Amendment Procedures* (Oslo: University of Oslo, Department of Political Science, 2008), http://verfassungswandel.files.wordpress.com/2008/10/bjc3_b8rn-erik-rasch-constitutional-rigidity-and-formal-amendment-procedures1.pdf (staženo 11.12. 2012).

Scheiner Ethan, *Democracy Without Competition in Japan: Opposition Failure in a One-Party Dominant State* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), http://psfaculty.ucdavis.edu/scheiner/New_Folder/Democracy%20without%20Competition/Book%20Page.htm (staženo 16.12. 2012).

Wiegandt Manfred H., „Germany's International Integration: The Rulings of the German Federal Constitutional Court on the Maastricht Treaty and the Out-of-Area Deployment of German Troops“, *American University International Law Review* 10, č. 2 (1995), 905–914, <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1438&context=auilr> (staženo 4.11. 2012).

Ostatní

Armitage Richard L. a Nye Joseph S., *The U.S.-Japan Alliance: Anchoring Stability in Asia* (Washington, DC: Center for Strategic and International Studies, 2012), http://csis.org/files/publication/120810_Armitage_USJapanAlliance_Web.pdf (staženo 13.12. 2012).

Auslin Michael, „Japan Awakens.“ *Foreign Policy*, 2. květen 2012, http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/05/02/japan_awakens?page=full (staženo 11.12. 2012).

Campbell Kurt M., Nirav Patel a Richard Weitz. *The Ripple Effect: Japan's Responses to the Iraq War* (Washington, DC: Center for a New American Security, 2008), <http://www.cnas.org/node/181> (staženo 26.12. 2012).

Johnson Jesse C., Leeds Brett Ashley a Wu Ahra. *Alliance Characteristics and Extended General Deterrence*. APSA 2012 Annual Meeting Paper, 2012, <http://ssrn.com/abstract=2107207> (staženo 23.12. 2012).

Kantor Lukáš, „Evropská část americké protiraketové obrany jako alianční bezpečnostní dilema“, [defenceandstrategy.eu](http://www.defenceandstrategy.eu), <http://www.defenceandstrategy.eu/redakce/tisk.php?lanG=cs&xsekce=57964&clanek=58249> (staženo 12.11. 2012).

Logan Justin, „Japan Still Sleeps.“ *The National Interest*, 9. květen 2012, <http://nationalinterest.org/blog/the-skeptics/japan-still-sleeps-6903>, (staženo 11.12. 2012).

Lohmeyer Martin, *The Diaoyu/Senkaku Islands Dispute: Questions of Sovereignty and Suggestions for Resolving the Dispute* (Canterbury: Faculty of Law, University of Canterbury, 2008), 11, http://ir.canterbury.ac.nz/bitstream/10092/4085/1/thesis_fulltext.pdf (staženo 7.10. 2012).

Ministry of Defense of Japan, <http://www.mod.go.jp/e/about/index.html> (staženo 13.12. 2012).

Portál japonského ministerstva vnitra e-Gov, <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S29/S29HO165.html> (staženo 4.12. 2012).

Reynolds Isabel, „Japan Deploys Missile Defense Against North Korean Rocket Test“, *Bloomberg*, 4.12. 2012, <http://www.bloomberg.com/news/2012-12-04/japan-deploys-missile-defense-against-north-korean-rocket-test.html> (staženo 12.12. 2012).

Střelcová Andrea, „Politika americké okupační správy v Japonsku, její reflexe a dopady na japonsko-americké vztahy“ (Bakalářská práce, Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2010), 53 s., vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Bečka.

„The 15 Countries with the Highest Military Expenditure in 2011 (table)“, SIPRI Military Expenditure Database, http://www.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/milex_15/the-15-countries-with-the-highest-military-expenditure-in-2011-table/view (staženo 12.12. 2012).